

The Title & Preface of this were never printed.

604. e. 21
[7]
5

INSCRIPTIONES CITIEÆ:

S I V E

IN BINAS ALIAS INSCRIPTIONES PHOENICIAS,
INTER RUDERA CITII NUPER REPERTAS,

CONJECTURÆ.

INSCRIPTIO PRIMA.

I.

ANNUS nunc agitur tertius, ex quo inscriptiones Citieas, charactere Phœnicio exaratas, pleniores in lucem deferre cœpi; adductis tunc nonnullis, binarum ex iis illustrandarum gratia, conjecturis. Post hoc autem, quicquid sit, justissimæ moræ, vario ac multiplici negotio mihi injectum, aliæ tandem duæ, ex eodem penu locupletissimo depromptæ, nunc veniunt expendendæ. Quod quidem munus, arduum licet, & eruditis adhuc intentatum, lubentior suscepit; cum priora mea, utcunque rudia ac imperfecta, literato orbi non displicuisse intellexerim; & cum probe noverim, nobilissimas

¹ Inscript. Cit. sive in bin. inscript. Phœn. int. rud. Cit. nup. repert. conjectur. Oxonii, 1750.

hasce inscriptiones, ut earundem mittam cum historiæ Græcæ laciniis concordiam, uno vetustatis nomine, vel præstantissimis totius antiquitatis adscribi postulare monumentis. Cæterum, in amœnitatibus id genus difficilimis, utcunque animum oblectent, non satis exercitatus, periculosis omnibus me subtraxisse conjecturis, nisi languentem commovisset reverendus ac doctissimus vir, Josephus Sanford, S.T.B. Collegii Balliolensis Oxon. Socius, summa eruditione atque promptissimo ingenio clarus, qui finem etiam operis quodammodo lætum mihi ausus est polliceri. Illius itaque ope atque concilio, nec non celeberrimi Mæcenatis, Caroli Gray Armigeri, ad inferiorem Senatus Brittanicæ confessum Camulodunensium legati, viri de Ecclesia & Republica optime meriti, (ac, ob adauctam insigni marmore Citieo almæ matris Academiæ Oxoniensis supellectilem antiquariam, mihi hoc in loco non sine honore nominandi) hortatu, excitatus binarum aliarum inscriptionum demum statui tentare interpretationem. Quibus prænotatis, ad earundem elementorum vires primum, sicunde possumus, eruendas, & materiam postea breviter exutiendam, nosmetipsos jam alacriores accingamus.

II.

Inscriptio prima, ex tribus conflata lineis, totidem, nî fallor, designantibus principes defunctos, in sex voces, quantum ego opinione auguror, haud incommode dispertiatur. Literarum autem foni, perpensis singulis, ex antiquitatis indubitatæ fidei reliquiis, nummis scilicet atque inscriptionibus, non difficii forsan negotio, elicantur.

Primum enim elementum *¶ Tzade* vicem fuisse functum, manifeste docet nummulus, apud me, literis Phœniciis inscriptus.¹

¹ Vid. tab. II. num. 5, 6. & Hadr. Reland. Pal. illust. tom. II. lib. III. p. 1014.

Secundum ^{et} *Aleph* figura, prout in inscriptionibus prioribus emicat Citeis, donatum contemplamur.¹

Tertium non aliud esse quam veterimum Phœnicum & Samaritanorum *Resch*, quale id in antiquioribus conspicitur nummis atque inscriptionibus, pro firmo ratoque habeatur.²

Quartum, potestate pariter ac forma, exprimere *Aleph*, notius est quam ut probatione indigeat.³

Quintum eundem prorsus quem *Aleph* etiam edidisse sonum, ex dudum observatis abunde notum.⁴

Sextum *Mem* esse Phœnicium, quale id in aliis interdum comparet lapidibus Citeis, atque in præstantioribus nummis, eruditorum puto dubitare neminem.⁵

Septimum Samaritanorum & Etruscorum satis referre *Thau*, perspectis insignioribus aliquot nummis, non est ut dubitemus.⁶

Octavum nobis conspicendum fistere *Mem*, primo quidem intuitu, omnino fit manifestum.⁷

Nonum eadem plane qua *Lamed* pingi forma, certo certius loquuntur præclara quædam antiquitatis Phœniciæ monumenta.⁸

Decimum à Samaritanorum & Phœnicum *Caph*, si figuram respiciamus, non multum discrepare, haud ægre nobis, opinor, largientur eruditii. Quinetiam hoc pro *Caph* reapse habendum,

¹ Inscript. Cit. &c. tab. I. Oxon. 1750.

² Inscript. Cit. p. 15. & tab. I. Vid. etiam Hadr. Reland. Joan. Christ. Klem. Thesaur. Pemb. Honor. Arigon. &c.

³ Inscript. Cit. ubi sup. Rel. Klem. Thesaur. Pemb. Arigon. &c. ubi sup.

⁴ Reland. Klem. Thesaur. Pemb. Arigon. &c. ubi sup. Vid. etiam Inscript. Cit. &c. tab. I.

⁵ Inscript. Cit. &c. tab. I. p. 14.

⁶ De num. quibusd. Sam. & Phœn. &c. dissert. p. 64. Oxon. 1750.

⁷ Inscript. Cit. &c. tab. I. & p. 14.

⁸ Inscript. Cit. &c. tab. I. & p. 11.

⁹ D. Bern. de Montfauc. pal. Græc. p. 122. Ezek. Spanhem. de præstant. & us. numism. ant. tom. I. p. 80. Inscript. Cit. &c. tab. I, II.

verus, siquid judico, inscriptionis sensus omnino efflagitat. Huc accedit, quod vocabulum **ABDEMELEC**, vel **ABDEMALEC**, in secundo ¹ marmore Citieo conspicuum, (nomen viri proprium, ² Phœnicibus, pariter ac ³ Arabibus, uti fas est credere, usitatum) cui *Caph*, forma omni fere ex parte nostræ consimili indutum, literam finalem præstat, de nono hic elemento observata egregie confirmat.

Undecimum, quod in inscriptionibus nonnunquam **Citieis** ⁴ occurrit, à numismatica *Σ He* veterum Hebræorum ⁵ forma, dentibus deorsum versis, non multum abludit.

Duodecimum & primum hic elementa inter se invicem ad amissim ⁶ congruunt.

Decimum tertium Phœnicum, Samaritanorum, & veterum Hebræorum *Nun* se facile fatetur.⁷

Decimo quarto Phœniciam *τς Resch* competere formam, alibi fusius ostensum.⁸

Decimum quintum exprimere *Beth*, clare satis testantur inscriptiones binæ **Citieæ**, quibus nonnihil à me lucis olim affusum.⁹

Decimum sextum sonare *Hheth*, ex quondam ¹⁰ animadversis, pro certo atque indubitato habeatur.

¹ Pococke's descript. of the East, vol. III. p. 213. inscript. Cit. II. 1. 3.

² Inscript. Cit. &c. p. 20—23. Oxon. 1750.

³ Georg. Elmacin. hist. Saracen. lib. I. c. 12. p. 58—70. Lugd. Batavor. 1625. Eutych. annal. tom. II. p. 365—373. Oxon. 1656.

⁴ Poc. ubi sup. inscript. Cit. I. 1. 2. inscript. III. 1. 1, 2. inscript. XIV. 1. 1. inscript. XX. 1. 2. inscript. XXXIII. pass.

⁵ Vid. Hadr. Reland. Joan. Christ. Klem. Thesaur. Pemb. Arigon. &c. ubi sup.

⁶ Vid. tab. II. num. 5, 6.

⁷ Inscript. Cit. &c. tab. I. & p. 14, 33. Oxon. 1750.

⁸ Inscript. Cit. &c. tab. I. & p. 15.

⁹ Inscript. Cit. &c. tab. I. & p. 12, 13.

¹⁰ De num. quibusd. Sam. & Phœn. &c. dissert. p. 66. Oxon. 1750.

Decimo septimo ⁷ Resch apprime convenire figuram, ex ¹ modo annotatis manifesto satis est compertum.

Decimum octavum hodiernum esse Schin ² Hebraicum, seu Chaldaicum potius, totum, si spectemus formam, à Schin Phœnicio, quale inscriptiones id ³ Citieæ subinde ostentant, diversum, ac proinde voci multis post exaratam nostram inscriptionem seculis novum atque adventitium accessisse, ne minima quidem dubitandi datur ansa. At postremum *Nun* injuria temporis excidisse, est sane, uti suo posthac loco videbitur, quod non sine summa ratione suspicemur.

III.

Ita se ferunt Phœnicia in medium jam prolata elementa; ast, inductis Assyriacis Hebræorum formis, & ad recentioris literaturæ normam redactis, totius inscriptionis, nisi de ea multum mea me fefellit opinio, hæc demum erit ratio, eruditionis antiquariæ callentioribus nequaquam, uti spero, improbanda.

אַמְתָּה : צָרָא
הַצְּנָה : מֶלֶךְ
חַרְןָה : רַב

Primum hic vocabulum צָרָא, *Aleph* post primam radicis literam ⁴ nonnunquam inferto, צָרָא, vel צָרָ, sicuti ⁵ מלכָא, vel ⁶ מלֶךְ, apte satis respondet Hebraico ⁶ שָׁרֵךְ, & Latine vertitur *princeps*, *dominus*, &c. ut facile, ac nullo quidem negotio, probetur.

¹ Inscript. Cit. &c. tab. I. & p. 15.

² Joan. Buxtorf. thesaur. gramm. p. 2. Basileæ, 1663.

³ Inscript. Cit. &c. tab. I. & p. 33. Vid. etiam inscript. Cit. apud Pococ. ubi sup. pass.

⁴ Val. Schind. lex. pentaglot. p. 2. Hanoviæ, 1612.

⁵ Boch. Chan. lib. I. c. 3. p. 372. Francofurti ad Mœnum, 1681.

⁶ Val. Schind. ubi sup. p. 1940, 1941.

Interdum item סָר, ¹ cum *Samech*, scriptum reperitur. At arc-tissimam sane inter *Samech*, *Schin*, & *Tzade* intercedere cognationem, adeo ut aliquoties ² invicem permutentur, omnibus ubique notum. Itaque צָרָא, vel צָר, (unde forsan titulus Ruthenicus *tzar*, vel *czar*) idem Phœnicie quod Hebraice שָׁר antiquitus designasse, nobis, citra veritatis dispendium, jam statuatur.

Secundum אַמְתָּה *Amath*, seu *Amathus*, civitatis ³ Cypri Phœniciae, prope Citium, nomen hic omnino censendum. Amathusios è Phœnicibus oriundos, ⁴ clare innuit Theopompus apud Photium; quin & suo paruisse regulo, sive principi, ⁵ refert Diodorus Siculus. Ejusdem urbis item meminere, ut alios taceam, Scylax, Plinius, Stephanus, Hesychius, & ⁶ Strabo. Nil interim mirandum, quod suum principem *sara*, sive *tzara*, non *sar*, vel *tzar*, Amathusiis aliquando vocare placuerit; cum iidem *regem* ⁷ מלְכָא *Malca*, vel *Malica*, pariter ac ⁸ מלְך *Melec*, teste Hesychio, interdum nuncupasse perhibeantur.

Tertium מלְך *Melec* Hebraice, ac proinde, ut par est credere, Phœnicie, designare ⁹ *regem*, neminem latere puto, qui vel primoribus attigit labris literaturam Orientalem. Verum hoc vocabula Phœnicia מלְך ¹⁰ קְרַתְּהָא *Kartha*, מלְך קְרַתְּיָא ¹¹ *Melec*

¹ Id. ibid.

² Boch. Phal. lib. II. c. 30. p. 165, 166. & Chan. lib. I. c. 31. p. 637.

³ Boch. Chan. lib. I. c. 3. p. 371, 372.

⁴ Theopomp. apud Phot. in bibliothec. p. 390. Rothomagi, 1653. Steph. Byzant. de urb. Hesych.

⁵ Diod. Sic. bibliothec. historic. lib. XIX. p. 705.

⁶ Scylax Caryand. Plin. nat. hist. lib. V. c. 35. Steph. Byzant. de urb. Hesych. Strab. geogr. lib. XIV. p. 683.

⁷ Hesych. apud Bochart. ubi sup. p. 372. ut & ipse Bochart. ibid.

⁸ Val. Schind. ubi sup. p. 1007, 1008.

⁹ Boch. ubi sup. p. 787.

¹⁰ Boch. ubi sup. p. 682.

Kartheia, vel *Carteia*, ut & Amathusiis etiam usitata vox ¹ מליך *Malic*, vel מלך *Melec*, extra omnem dubitationis aleam jamdudum posuere.

Quartum *Hetzin*, *Hetzion*, *Hetion*, *Tzade* haud ² raro mutato in *T*, vel (ut ³ extulere Persæ, quibus nomen *Cetion*, vel *Cition*, acceptum forsan retulere Græci) *Cetion* commode satis effera-
tur. Immo vero, *Hotion*, *Hetion*, vel *Hition*, ⁴ quod Diodoro Si-
culo KITIΩN, ⁵ Citieorum civitatis nomen scripsisse Ephorum,
antiquissimum sane historicum, refragante nequicquam ⁶ Wesse-
lingio, aperte testatur Stephanus. Quidni igitur *Hetion*, vel *Ce-
tion*, *Citio*, urbi Cypri celeberrimæ, cum suus, si ⁷ Diodoro fi-
des, *Citieis* rex, seu regulus, præfuerit, & noster lapis inter *Citii*
rudera fit repertus, jure optimo hic possit accommodari?

Quintum **רַב** *rab* Græce dicitur δύνασης, & Latine *magnus*,
princeps, *regulus*, &c. ut jam olim fusius ostensum. Quod qui-
dem vocabulum, hoc sensu usurpatum, in SS. Bibliis Hebraicis,
ut ⁸ quondam annotatum, & alibi identidem occurrit.

Sextum, cui probabili conjectura supplendum *Nun*, legatur
oportet *Cheren*, *Ceren*, *Cerin*, vel *Ceryn*, cum Græco κ atque La-
tino ^C ⁹ aliquoties congruat η, & urbis Cypri Phœnicjæ nomen,
si Diodoro Siculo fidem tribuamus, itidem statuatur. CERYNIÆ
enim, sive CERINIÆ, PRINCIPEM, Κερυνίας δύνασθω, vel, si ma-
limus, **רַב** חָרֵן, prout ipsissima fert inscriptio, diserte memorat

¹ Id. ibid.

² Boch. ubi sup. p. 127.

³ Boch. Phal. lib. II. c. 20. p. 129.

⁴ Diod. Sic. bibliothec. historic. lib. XV. p. 459, 460.

⁵ Ephor. apud Steph. Byzant. de urb. in voc. Ωπᾶς.

⁶ Petr. Wesseling. adnotat. in Diod. Sic. tom. I. p. 717.

⁷ Diod. Sic. ubi sup. lib. XIX. p. 703.

⁸ Inscript. Cit. &c. p. 27. Val. Schind. ubi sup. p. 1681, 1682.

⁹ Boch. Chan. lib. I. c. 7. p. 401, & alib. pass.

iste ¹ historicus; quin & ad civitatum in Cypro Phœniciarum numerum haud immerito ² adscripsit doctissimus Bochartus. *Cheren* itaque, *Ceren*, *Cerin*, sive *Cerun*, חֶרֶן, quin nostro marmore primitus scriberetur, nullum esse arbitror, ne vel minime dubitandi locum. Rem igitur ita se habere, ac proinde tria urbium Cypriarum hic repertum iri nomina, non est ut suspicari, vel afferere potius, subvereamur.

IV.

Positis his atque concessis, Latine versa sic se demum lectori considerandam sistet nostra inscriptio:

צָרָא אָמָת :

AMATHVNTIS PRINCEPS.

מֶלֶךְ הַצִּן :

CITII REX.

רַב חֶרֶן :

CERYNIAE REGVLVS.

Quæ quidem verba, nominandi, quem vocant, casu licet concepta, tres Cypri regulos in uno Citii sepulchro, nimium forsan festinanter, ac proinde statim, ut par est credere, post commissum, quo cecidere, prælium, conditos, haud obscure indicare videntur. Priscis enim, cum ³ Græcis, iisque etiam ad Citium ⁴ interemptis, tum ⁵ Romanis, & vel hujusce inscriptionis ætati

¹ Diod. Sic. ubi sup. p. 715.

² Boch. ubi sup. p. 371.

³ Prid. marm. Oxoniens. p. 77, 128, &c. Oxon. 1676.

⁴ D. Bern. de Montfauc. palæograph. Græc. p. 134, 135. Galliæ antiquitat. quæd. select. &c. p. 84—89. Parisiis, 1733.

⁵ Prid. ubi sup. p. 102, 114, 115, 143. Raphael. Fabret. inscript. antiquar. explicat. &c. p. 2, 3, &c. Romæ, 1702. Saggi di dissertazioni accademiche pubblicamente lette nella nobil. accadem. &c. di Cortona, tom. II. p. 151. In Roma, 1742.

fortasse supparibus, brevissima quidem ac simplicissima elogia, si modo elogia inscriptiones tam concisæ appellari debeant, primo casu, in lapide sepulchrali incidere, haud dubie fuit usitatum: id quod ex compluribus exemplis, è scriptoribus hoc loco laudatis, ut alios præteream, facili negotio petendis, omnino fit manifestum.

V.

Neque simplicissimarum id genus inscriptionum, vel inter antiquitatis Romanæ reliquias, defunt exempla, in quibus defunctorum nomina minime cernuntur exarata. Quæ quidem exempla, satis certe, si non uberrime, à pena antiquario nobis suppeditata, doctis affatim satisfacient, & sententiæ nostræ de hoc lapide Phœnicio firmandæ haud parum inservient. Immo hujusmodi monumenta à veterum Orientalium indole atque genio nequaquam abhorrere, indicio est pervetus ille minorum quasi gentium reges, sive regulos, solis fibi adscitis titulis, nominibus penitus prætermis, apud Hebræos, Chananæos, seu Phœnices, & Chaldæos, vel Babylonios, cohonestandi mos; cuius non pauca nobis specimina, in ² scriptoribus sacris evolvendis, occurunt. Neque ab his dissentit Diodorus ³ Siculus, Ephorum forsan hac in re secutus, qui Amathuntis, Citii, Ceryniæ, &c. regulos ΑΜΑΘΟΥΣΙΩΝ ΔΥΝΑΣΤΗΝ, ΑΜΑΘVNTIS PRINCIPEM, TON KITIEA CITEVM, vel CITEII REGEM, ΚΕΡΥΝΙΑΣ ΔΥΝΑΣΤΗΝ, CERYNIÆ REGVLVM, &c. sepositis eorum nominibus, prout se nostra fert inscriptio, diserte appellat. Quandoquidem igitur

¹ Raph. Fabret. ubi sup. p. 21.

² Jos. XII. 9—24. Jerem. LI. 59. ¹ Par. II. 52, 54. Jer. XXXIX. 13. Vide etiam Matth. Hiller. onomastic. sacr. p. 92, 151, 536, 599, 651, 924, & alib. Tubingæ, 1706.

³ Diod. Sic. ubi sup. p. 703, 705, 715, &c.

16 INSCRIPT. CITIEÆ.

marmor hoc Citieum atque sacræ literæ mirifice concordant, & cum iisdem concinit Diodorus, adeo ut monumenti vim atque mentem penitus exprimere, si non ex Phœnicio in Græcum sermonem vertere, censeatur; quidni à vero me hic parum aberrasse, vel potius ab eo ne latum quidem unguem discessisse, haud immerito suspicemur.

VI.

Quod ad dicendi attinet formulam, in nostro ter marmore repetitam, & apud Hebræos, pariter ac Phœnices, ex ultima penitus antiquitate receptam; phrafibus ei consimilimis scatere SS. Biblia Hebraica, iisdem etiam consentiente Chaldaico Paraphraste, criticen sacram omni studio exercentibus minime ignotum. Verum ut Hebraice atque Chaldaice minus luculenter scientibus hoc plenius innotescat, unum & alterum ejusdem locutionis exemplum ne pigeat jam in medium proferre. Hanc igitur à scriptorum biblicorum stylo neutiquam esse alienam, sat clare evin-
 cunt ¹ שָׁרֵן מִנוֹחָה SAR MENVCHA, PRINCEPS MENVCHÆ, ² מֶלֶךְ יְרִיחֹן SAREI TZOAN, PRINCIPES TANEOS, ³ מֶלֶךְ צָעֵן MELEC IERICHO, REX HIERICHVTIS, ⁴ מֶלֶךְ יְרוּשָׁלָם MELEC IERVSHALAIM, REX HIEROSOLYMORVM, ⁵ מֶלֶךְ בָּבֶל MELEC BABEL, REX BABYLONIS, ⁶ רַבְּרַבְּיָה טָנֵם RABREBAIA TANES, PRINCIPES TANEOS, vel ⁷ רַבְּ טָנֵם RAB TANES, REGVLVS TANEOS, ut istiusmodi alia nunc omittam, quorum tam larga in sacro codice nobis suppetit copia, & quæ inde huc adducere inutile prorsus foret ac supervacaneum.

¹ Jer. LI. 59. ² Par. II. 52, 54. Matth. Hiller. ubi sup. p. 92, 923.

² Esa. XIX. 11, 13.

³ Jos. XII. 9.

⁴ Jos. XII. 10.

⁵ Jer. XXXIX. 3.

⁶ Targ. in Esa. XIX. 11, 13. Val. Schind. lex. pentaglot. p. 1558, 1682.

VII.

VII.

Quid sibi primitus voluerint hæc nomina civitatum propria חַרְן, אַמְתָּה, הַצְּנָה, haud facile expediverit vel eruditissimus lector. Quanquam enim אַמְתָּה *veritatem, verum, fidem*, ac forsan *artificium*¹ recte satis interpretetur; & quin הַצְּנָה *armorum speciem*, vel *arma*, antiquitus denotaverit, ² nulli sane dubitemus; quamobrem tamen, aut qua de causa, binis Cypri urbibus hæc nomina indidere Phœnices, tanto intervallo, nobis hodie, ob veterum scriptorum inopiam, est incompertum. Quod ad חַרְן attinet, ultimum inscriptionis vocabulum, in infima marmoris parte incisum; id ex ³ חַרְהָה, *adustio*, fine dubio deductum, à seculo ⁴ quidem Abrahamicō ad nostra usque tempora ⁵ mansisse Mesopotamiae civitatis nomen, doctus inficiabitur nullus; etsi unde, aut quo jure, urbi Cypriæ primum imposuere Phœnices, tot elapsis post jacta ejus fundamenta jam hominum æstatibus, vix ac ne vix quidem conjectura nobis assequendi datur locus. Utut est, neque primum vocis אַמְתָּה elementum fuisse *Hbeth*, neque חַרְן *Koph*, licet aliter ⁶ senserit Cl. Bochartus, neque הַצְּנָה denique *Capb*, (cum CITII nomen Phœnices, ac proinde, ut par est credere, Hebræi, הַצְּנָה, non כְּתִים, scripserint) contrarium incassum monentibus Josepho, Eusebio, atque ⁷ Hieronymo, vocabula חַרְן, אַמְתָּה, הַצְּנָה,

¹ Schind. ubi sup. p. 90, 91.

² Id. ibid. p. 449.

³ Matth. Hiller. ubi sup. p. 179,

⁴ Gen. XII. 4.

⁵ Golii not. ad Alfragan. p. 249—252. Jos. Simon. Asseman. *Dissertat. de Monophysit.* Romæ, 1721.

⁶ Boch. Chan. lib. I. c. 3. p. 370, 371.

⁷ Joseph. Euseb. & Hieronym. apud Bochart. ubi sup. ut & ipse Bochart. ibid.

quadringtonis plus minus ante Christum annis in lapide nostro exarata, apertius ac luculentius testantur.

VIII.

Tres istos totidem urbium Cypriarum principes, ab oblivione & quasi interitu hic quodammodo vindicatos, multa abhinc secula bello mortem occubuisse, non usque adeo à vero esse alienum, ex superius forsan observatis colligatur; quod suo, eoque satis claro, itidem testimonio egregie, nî fallor, ¹ confirmat Diodorus Siculus. AMATHVNTIS enim, CITII, atque SOLORVM, quibus forsitan, hujusce marmoris Phœnicii autoritate fulti, CERYNIAE addamus licet, regulos, conjunctis copiis, AN. OLYMP. XCVII. 2. Evagoræ SALAMINIS regi, bellum illaturos, per legatos Artaxerxem de missitandis auxiliis follicitasse; nec non Evagoram à parte hostium, Persarum nempe & Phœnicum, exercitus A. M. 3586. OLYMP. XCVIII. 3. victoriam reportasse, tradit celeberrimus ille historicus. Chabriam item Atheniensem, fusis & fugatis, ut omnino fit verisimile, Phœnicibus, totam insulam, AN. OLYMP. XCVIII. 1. in Evagoræ ditionem atque potestatem redegissee, aliunde ² cognoscatur. Hinc igitur, si non annus, inscripto marmori sua saltem ætas tribuenda. Potuit enim hisce literis Phœniciiis, vel 388mo, vel 386mo ante CHRISTVM anno, incidi monumentum. At rebus prospere ab Evagora in Cypro gestis, ac idcirco trecentesimo octogesimo sexto ante CHRISTVM anno, rationibus ³ quondam allatis adductus, recentius non crediderim. Etenim Phœnices tot inscriptionibus nobili-

¹ Diod. Sic. ubi sup. lib. XIV. p. 447. & lib. XV. p. 460. Vide etiam Ephorum, apud Steph. Byzant. de urb. in voce Ωτιας.

² Cornel. Nep. in Chabria. Xenoph. Hellenic. lib. V.

³ Inscript. Cit. &c. p. 41, 42. Oxon. 1750.

tatos prælio quodam, vel saltem flagrante bello Citieorum agro, interiisse, clare satis indicare videtur magna illa inter Citii rudera lapidum hodie sepulchralium ¹ frequentia. Ast de prælio ullo ad Citium commisso, & exorto in ejusdem urbis vicinia bello, ab Evagora Cypro pulso, ac è Salamine in ² Ægyptum devecto, usque ad subactos ³ à Seleuco & Ptolemæo Sotere regulos, 314mo atque 312mo ante Æram Christianam annis, quando lingua Phœnicia Citieorum tantum non vernacula esse desit, altum apud scriptores veteres silentium. Quare nobilissima inscriptio, cuius hic tentatur explicatio, vel ad 388mum, vel ad 386mum ante Servatorem annum, salvo aliorum judicio, haud incommodo referatur.

¹ Pococke's descript. of the East, vol. II. par. I. tab. XXXIII. & p. 213.
Lond. 1745.

² Diod. Sic. ubi sup. p. 459, 460.

³ Id. ibid. p. 704, 705, 706.

INSCRIPTIO SECUNDA.

I.

INSCRIPTIONE Citieorum, Amathusiorum, & Ceryniorum *tyrannis*, quemadmodum eos diserte appellat ¹ Strabo, dicata, litera ultima mutila, ad pristinam suam formam restituta, & nova luce forsan donata; alia nunc illustranda subit, dandi casu (sicuti & complures inter ² rudera Citii reperitæ) conscripta, elementisque puris putis Phœniciis itidem insignis. Quæ quidem inscriptio, spatio sane perquam arcto inclusa, quanquam egregia aliqua materia præ cæteris minime fit notabilis; eandem tamen quam priores cum aperte prodat antiquitatem, ac propterea bis mille, & quod excurrit, annos faxo censenda fit mansisse incisa, eam breviter saltem nobis hic expensam non ægre feret curiosus & eruditus lector. Immo toti literato orbi speramus omnino gratum atque volupe futurum, quod jam in apricum proferatur rarissimum hoc, & observatu sane dignissimum, vetustatis Phœniciæ monumentum.

II.

Primam literam in hoc lapide conspicuam *Lamed* Phœnicii induisse formam, adeoque istius elementi vicem præstitisse, ³ æquum est arbitremur.

¹ Strab. geogr. lib. XV. p. 684.

² Inscript. Cit. &c. p. 28, 29, & alib.

³ Inscript. Cit. &c. p. 12, & alib.

Secundam non nisi *Aleph* Phœnicium ante oculos posuisse, ¹ pro firmo ratoque habeatur.

Tertiam ad amuſſim congruiffe elemento *Schin*, non ambigen-
di, nedum ² inficiandi, datur locus.

Quartam Phœnicii *Mem* officio functam, inspectis præstantio-
ribus ³ aliquot nummis atque inscriptionibus, liquido patet.

Quintam Phœnicum *Nun* & figuram sibi vendicasse & po-
teſtatem, ⁴ ex inscriptionibus pariter ac numismatis abunde con-
ſtat.

Sexta *Ajin*, prout in quam plurimis ⁵ appetet antiquitatis Phœ-
niciae reliquiis, nobis conficiendum ficit.

Septimam non nisi elementi *Tzade* uſitatam veteribus Hebræis,
ac proinde Phœnicibus, formam hic primitus exhibuisse, ⁶ pro-
certo atque indubitato habeatur.

Octavam, licet capite quadrato signatam, apud Phœnices nunc
elementi *Resch*, nunc vero ⁷ *Daleth* geſſiſſe ⁷ vicem, afferere non
dubitamus. Per *Resch* tamen ut hic loci efferatur, ex vera in-
ſcriptionis indole atque genio, fi cum id genus aliis conferatur,
certius ac liquidius intelligi poſſit.

¹ Inscript. Cit. &c. tab. I. &c p. 12.

² Inscript. Cit. &c. tab. I. &c p. 33.

³ Inscript. Cit. &c. tab. I. &c p. 33. Vid. etiam autor. ib. laudat.

⁴ Inscript. Cit. &c. tab. I. &c p. 14, 33, &c. Vid. etiam autor. ib. laudat.

⁵ Inscript. Cit. &c. tab. I. &c p. 12, 14, 15, 34, &c. ut & autor. ib. lau-
dat.

⁶ Hadrian. Reland. de num. vet. Hebræor. tab. I. num. 1, 2. &c p. 151.
Joan. Christ. Klem. tab. num. genuin. lit. antiqu. Hebraic. &c. in libel. de
num. Hebræor. academic. Thesaur. Pembrochian. p. II. t. 85. num. 3, 4, 5,
&c. Honor. Arigon. numismat. quæd. cujuscunq. form. & met. in ſicil. Ju-
dæor. &c. tab. VII. num. 2. Tarvifii, 1745.

⁷ Inscript. Cit. &c. tab. I. &c p. 13, 15. Vid. etiam de num. quibusd. Sam.
& Phœn. diſſert. tab. II. &c p. 57, &c. Oxon. 1750.

III.

Hujusce igitur inscriptionis literas si formis novis Affyriacis donemus, & vulgari Hebraice scribendi more depingamus, sic legendum nobis demum se offeret monumentum.

לְאַשְׁם נָאצָר :

NAATZAR LEASHEM,

vel

NATZAR LEASEM,

vel

NETZAR LEASHIM,

vel

NASAR LEASIM.

Quæ quidem verba Phœnicia Latine redditæ non perperam effarentur

ASHEMO DOMINO.

Sive

ASHIMO IMPERATORI.

Sive

D. M.

ASEMI PRINCIPIS.

IV.

ASHEM, ASEM, ASHIM, sive ASHEMVVM, quod attinet; id nominis Syriam atque Phœniciam redoluisse, quodammodo suadet Hhamathæorum, vel Chamathæorum idolum, ASHIMA, אַשִׁימָא, dictum, quod SS. Biblia 'Hebraica semel diserte memorant. Neque valde mirum, quod vox Phœnicia ASHEM, seu

1 2 Reg. XVII. 30. Matth. Hiller, ubi sup. p. 609, 752.

ASEM,

ASEM, in nostro lapide sine *Jod* cernatur incisa; cum nomina Hebraica ¹ צִדּוֹן, TZIDON, ² צִדּוֹנִים, TZIDONIM, ut alia istiusmodi taceam, quæ in promptu sunt, ³ צִדּן, TZIDON, ⁴ צִדּוֹנִם, TZIDONIM, omisso *Jod*, scripsisse Phœnices, ex egregiis aliquot Sidoniorum nummis, certius addiscatur. Arabibus quoque, genti Phœnicibus perquam vicinæ, ipsissimum, de quo hic agitur, nomen ASEM non incognitum fuisse, indubitate monstrat munificentissimus ille apud Beidauæum Arabs, vocabulo ⁵ ASEM nuncupatus, qui ingentem dactylorum copiam Mohammedi suppeditavit. Verbum autem ASHEM, sive ASEM, ut his non diutius immoremur, ex Hebraico forsan, vel Phœnicio, ⁶ אַשָּׁם, *asham*, censeatur deductum.

V.

Vox NAATZAR, נָצָר, seu NATZAR, ab Hebraico, vel Phœnicio, נָצָר, ⁷ atzar, *potestatem habuit, imperavit, dominatus est*, &c. videtur profecta. Neque mirandum, quod Nun ad formam nominis hic pertineat; cum istud elementum, in principio servile, ⁸ nomina interdum verbalia formare, (cujus, ut de aliis id genus fileam, exemplo sit נְפָתָח ⁹ *flos*) nullus nesciat eruditus. Arabico ¹⁰ نَاصِر, *natzar*, *adjuvit, custodivit, defendit, protexit, &c.*

¹ Jof. XI. 8. Matth. Hiller. ubi sup. p. 953.

² Deut. III. 9. Jof. XIII. 4. Judic. X. 12. Matth. Hiller. ubi sup. p. 157.

³ De num. quibusd. Sam. & Phœn. &c. dissert. tab. II. num. 4. Vid. etiam p. 56—59.

⁴ Vid. tab. II. num. 3, 4. & D. Bern. de Montfauc. palæograph. Græc. p. 118.

⁵ Beidau. in Kor. sur. IX.

⁶ Schind. pentaglot. p. 131, 132.

⁷ Id. ibid. p. 1371.

⁸ Boch. Chan. lib. I. c. 26. p. 634. Francofurti ad Mœnum, 1681.

⁹ Val. Schind. ubi sup. p. 1053.

¹⁰ Gol. lex. Arab. in voc. & Schind. ubi sup. p. 1153.

unde ^{دَاصِرٌ} *natzir*, vel *nazir*, *custos*, *defensor*, *protector*, &c. Phœnicium NATZAR admodum etiam fuisse cognatum, æquo fatis jure, statuatur. Quæ si lectoribus in primis Orientalibus literis eruditis arrideant, quin NATZAR idem fuerit Phœnicibus quod Latinis DOMINVS, IMPERATOR, DEFENSOR, CVSTOS, &c. vix sanguis quisquam dubitaverit.

VI.

Hinc fœsan intelligatur oportet, nostrum ASHEMVM, ASHIMVM, sive ASEMVM, quem adeo diserte memorat insignis lapis, vel unum è Phœnicum in Cypro ducibus fuisse, vel (quod ego potius duxerim) ipsissimum exercitus Phœnicii, aut ab Evagora ² Salaminio, aut à Chabria ³ Atheniensi prælio occisum, imperatorem. Qua nobis si integrum sit gaudere sententia, hunc ASHEMVM, seu ASEMVM, prout haud obscure innuit nostra inscriptio, vel 386to, vel 388vo ante CHRISTVM anno, ferro occubuisse, quod & ex ⁴ superius observatis quodammodo constat, disceptandi vix datur locus.

VII.

Nobilissimis literaturæ Phœniciae reliquiis, hoc modo, breviter, at non, uti spero, prorsus infeliciter, illustratis; annotasse licet, nullas iis, si prolatæ jam conjecturæ harum rerum peritis allubescant, id genus vetustiores, elegantiores nullas, orbem hactenus novisse eruditum. Quadragecentesimum enim, si vetustatem spectemus, ante CHRISTVM tantum non attingunt annum; principum vero atque optimatum titulos, si genium respiciamus, sic-

¹ Idem ibid.

² Diod. Sic. ubi sup. lib. XV. p. 460.

³ Cornel. Nep. in Chabria. Xenoph. Hellenic. lib. 5.

⁴ Vid. p. 18, 19.

uti in sepulchralibus ¹ inscriptionibus apud Cyprio-Phœnices cinnandis olim exarari suetum, scite satis conceptos, non inventus ostentant. Interim ut tenuioribus nostris in re tam spissæ abdita, cui tam crassa adhuc caligo sit offusa, conatibus ignoscat, orandus est doctorum cœtus. Nec æquiorum ac amiciorum profecto lectorum de his reformidandam esse sententiam, mihi abunde persuasum. Secum enim ipsi recolant necesse est, in nimium diu recondito & penitus abstruso hujusmodi argumento vel eruditissimos nonnunquam labi posse, sæpius autem in eo tractando revera graviter lapsos minus gnaros monumentorum veterum explicatores. Siquid autem valeat optimorum autorum testimonium, siquid nummorum fides, (quæ hic sane mirabiliter conspirasse videntur) à vero meam haud longe quidem aberrare confido interpretationem. Etenim id hic potissimum egi, ut ex præstantioribus primum nummis elementorum inibi conspectorum elicentur vires; è probatissimis ac spectatissimis deinde scriptoribus vobis eruerentur significationes; & historiae demum antiquæ laciniarum (quibuscum mirifice congruit) ope utriusque inscriptionis indagaretur atque stabiliretur sensus. Qua nulla certe, monumentorum indole probe perspecta, apertior, simplicior, & directior, in his veteribus retegendi, ad veritatem excogitari potest via. Benigniores igitur ac faciliores, ne peritiores dicam, eruditionis antiquariæ cultores proposito me non penitus excidisse, haud iniquo forsan jure, decernent. Rectene vero, an secus, fecerint, penes orbem literatum (cui parvum hoc, qualemque sit, opusculum examinandum sisto) æquissima omnia trutina pensantem, esto judicium.

¹ Inscript. Cit. &c. p. 41, 42.

E R R A T A.

Pag. 18. lin. 21. leg. 388vo, vel 386to — P. 19. l. 6. leg. 314to — l. 10. leg. 388vum, vel ad 386tum — P. 22. l. 5. leg. 73yj —

D E

NUMMIS quibusdam SAMARITANIS & PHOENICIIS, vel insolitam præ se literaturam ferentibus, vel in lucem hactenus non editis,

DISSERTATIO SECUNDA.

RELICTIS nunc aliquantisper lapidibus Citieis, suadet operis ratio ut, ex præscripta ¹ mihi quondam regula, iis succedant ænea quædam minora, si ita loqui liceat, sed nec inferioris notæ, monumenta. Numismata dico nonnulla Samaritana & Phœnicia, vel adhuc inedita, vel insolitis, ac præ cæteris forte ignotioribus, literarum ductibus signata. Quæ quidem elementorum formæ si modo felicius investigari queant, marmoribus Citieis, à me hactenus intactis, aliisque non aspernandis antiquitatis Hebraicæ, sive Samaritanæ, atque Phœniciaæ reliquiis interpretandis aliquatenus inserviant; quin & priscis quibusdam scriptoribus, iisque in primis bonis, lucem minime contemnendam præbeant. Quamvis igitur vetustatis Phœniciaæ cultorum suffragia, prima statim facie, positorum ante oculos numismatum non e blandiatur materies; iis tamen cum historia interdum dubia confirmetur, vel sepulta atque perdita restituatur, non indigna forsitan censeantur quæ jam tandem plenius in usum eruditorum prodeant. Nec eorundem interpre-

¹ De num. quibusd. Sam. & Phœn. &c. dissert. Oxon. 1750.
tationem

tationem, optimis ex autoribus, aliorum insuper advocata nummorum fide, concinnatam, inauspicato hic expeditam arbitrabor, si modo album ei calculum adjecerit in his rebus plus versatus & cordatus lector.

NUMMUS PRIMUS.

I.

Primus se ante oculos sifit nummus Samaritanus, id genus rarioribus sane accensendus, anno Simonis, Judæorum ducis atque principis, tertio percussus. Hoc, secum ex Oriente allato, me ditavit amicus & eruditus vir, Arthurus Pullinger, qui in peregrinatione Orientali antiquitatis Græcæ reliquiarum messem non exiguam conquisivit. Anticam ejus occupat vas duabus ansis instructum, & operculo tectum, circum quod terna sola superfunt elementa; quibus si quaterna deperdita, & ex nummis integroribus ¹ supplenda, adjiciamus, conspicientur voces

שנת שלוש :

ANNVS TERTIVS:

Vel

ANNO TERTIO.

In postica vero cernitur pampinus, sive folium vitis, una cum binis literis, cæteris vetustate exefis, quæ epigraphen indigitant²

חרות ציון :

LIBERTAS, seu LIBERATIO, SIONIS:

Vel

LIBERTATIS, seu LIBERATIONIS, SIONIS.

¹ Thesaur. Pembrochian. p. II. t. 85. num. 5. Honor. Arigon. numismat. quæd. cujuscunq. form. & met. in sicc. Judæor. &c. num. 3. Tarvisii, 1745.

² Thesaur. Pembrochian. & Honor. Arigon. ubi sup.

Quem quidem nummum aperte satis explicuit neque Relandus, neque Ottius, neque alias, si bene memini, harum literarum peritus; licet eum ¹ breviter & strictim attigerit V. C. Joannes Harduin. Publici juris etiam fecit, ut alias taceam, ² Honorius Arigonus. Verum cum hujusmodi nummuli Samaritani, primo, secundo, tertio, & quarto post arcem Hierosolymitanam ditione à Simone acceptam annis percussi, complures ³ orbi erudito innotuerint; non est ut nostrum, tertio istius Judæorum pontificis anno cusum, fusa jam narratione describamus.

II.

Observare tamen liceat, inusitatas in hoc numismate formas, ac præ cæteris forsan ignotiores, literis *Lamed* & *Vau* comparere appictas. Easdem autem istorum elementorum figuras ostentat nummus ab Honorio Arigono in medium nuper ⁴ prolatus, licet ab eo hac in re dissentiat alter è thesauro ⁵ Pembrochiano de-promptus. Quod ad vocem חרות attinet, in posteriore facie conspicuam, èam vel ellipsis ⁷ ה fuisse passam, cuius nonnulla SS. Biblia Hebraica nobis suppeditant exempla, ⁶ ut diserte monuit V. C. Christianus Noldius, vel, quod ego magis sentio, nominandi casu primitus conceptam, arbitremur oportet. Primum enim elementum ח, cum in nostro, tum in ⁷ Arigoniano, etiam,

¹ Joan. Harduin. Oper. select. p. 601. Amstelodami, 1709.

² Honor. Arigon. ubi sup.

³ Hadr. Reland. de num. vet. Hebræor. pass. Trajecti ad Rhenum, 1709.

⁴ Honor. Arigon. ubi sup.

⁵ Thesaur. Pembrochian. ubi sup.

⁶ Christian. Nold. concordant. particular. Ebræo-Chaldaicar. p. 418. Jenæ, 1734. Exod. XII. 13.

⁷ Honor. Arigon. ubi sup.

aliisque ¹ non paucis, nummis, & pampinum, sive vitis folium, à se invicem vix disjuncta contemplamur; unde literam ℒ hiatus vacuum nunquam adimpleuisse, ac proinde injuria temporis non excidisse, certo colligamus.

NUMMUS SECUNDUS.

I.

Secundus, à nemine hactenus explicatus, in gazophylacio ² Pembrochiano egregius visitur nummus. Ex uno ejus latere binos observari salicu fasciculos, quibus in tabernaculorum festo usi sunt Hebræi, apposite satis notavit V. C. Joannes ³ Baptista Ottius. Hos undenæ circumsistunt literæ Samaritanæ, è quibus, integerrimis fane, conflantur voces

שנת ארבע רבעה :

ANNVS QVARTVS—QVADRANS:

Vel

ANNO QVARTO—QVARTA PARS.

Alteri autem impressum cernitur citreum, sive malum citreum, quod in eodem festo manu sinistra tenere oportebat Hebræos, dum dextra fasciculum ferebant, & motitabant, prout haud perperam statuisse videtur ⁴ Cl. Ottius, una cum epigraphe hunc ad modum, si elementa inducamus Affyriaca, exarata.

לנאלת ציון :

REDEMPTIONIS SIONIS.

¹ Honor. Arigon. ubi sup. num. 4. Thesaur. Pembroch. ubi sup. num. 3. Hadr. Reland. ubi sup. pass.

² Thesaur. Pembroch. p. II. t. 85. num. 7.

³ J. Bapt. Ott. ep. de num. Samaritan. apud Hadr. Reland. de num. vet. Hebræor. p. 59. Trajecti ad Rhenum, 1709.

⁴ Id. ibid. p. 60.

Unde

Unde patet, nummulum nostrum, quartam, si audiendus fit Cl. Ottius, *gerah* partem, anno post arcem Hierosolymitanam ditione acceptam quarto, Simonis jussu, fuisse percussum.

II.

Quod ad vocem *רְבָה*, *reba*, vel *rebaba*, attinet, in hoc numismate conspicuam; eam *quadrantem* denotare, & sine *ה* in sacro codice reperiri scriptam, notius est quam ² ut probatio-
ne indigeat. Cujus, aliis ejusmodi omissis, exemplo sit *הַנְּדָ*, *נִמְצָא בְּיַדِ רַבָּע שֶׁקֵּל כְּסֵף*, *Ecce inventa est in manu mea quarta pars sicli argenti.* i Sam. IX. 8. Dubitari igitur vix potest, quin Pembrochianus, ante oculos versatus, nummus idem plane fuerit atque Servatoris nostri *εὐχαῖος κεδράντης*, *ultimus quadrans*, ³ cu-
jus meminere Evangelistæ; ac propterea nummulum istum octogesimam ⁴ *gerah* partem apud Judæos valuisse. Quo concessso,
haud immerito notandus erit Cl. Ottius, ⁵ qui minima illa nu-
mismata, vasculo utrinque ansato, five urceo, & vitis folio sig-
nata, *quadrantes* statuit, ac centum viginti tales (vel plures po-
tius) pro uno *siculo* postulari arbitratur.

NUMMUS TERTIUS.

I.

Tertius apud me extat nummus, antehac in lucem nun-
quam datus, ad Samaritanorum etiam numerum ascribendus.

¹ J. Bapt. Ott. ubi sup. p. 85.

² Val. Schind. lex. pentaglot. p. 1688.

³ Matth. V. 26. Mar. XII. 42.

⁴ J. Bapt. Ott. ubi sup.

⁵ Id. ibid. p. 86.

Hujusce faciem adversam, nonnihil detrimenti à vetustate paf-
sam, citharam, qua laudes Dei celebrare, eique pro acceptis be-
neficiis gratias agere, ¹ soliti sunt Hebræi, præ se ferre, ex alio
² nummo Samaritano, à V. C. Hadriano Relando publici juris
facto, liquido patet. Unica litera, *Vau* scilicet, hic cernitur su-
perstes. At integrum (prout bini docent nummuli ærei huic non
absimiles, semel atque iterum ³ evulgati) fine omni dubio, sic
se primitus habuit vocabulum ex hac cæterisque deperditis con-
flatum.

שמעון :

S I M O N.

Aversa autem calicem monstrat apertum, ampullam, sive vascu-
lum Hebræis צְלִוְחִית dictum, quo per septem festi tabernaculorum
dies aquam è Siloam haustam ingenti cum lætitia in ara exterio-
re libabant, ut erudite ⁴ notavit ipse ille in his studiis nobilissi-
mus Coryphæus, Joannes Baptista Ottius. Hoc circumstant tres
literæ Samaritanæ, *Hbeth*, *Resch*, & *Thau*, injuria temporis tan-
tum non erasæ, pariter ac jugatæ duæ, pro *Tzade* atque *Jod* om-
nino habendæ, uti ex præclaro illo ⁵ Villalpandino ⁶ aliisque, in-
ter se invicem collatis, nummis abunde constat. Suppletis igi-

¹ Psal. XXXIII. 2. XLIII. 4. LVII. 8. CVIII. 2, 3. CL. 3. & alib. pass.

² Tab. non. apud Hadr. Reland. de num. Samaritan. p. 184. num. 8. Vid. etiam Reland. ibid. p. 210—218.

³ Tab. non. apud Hadr. Reland. ubi sfp. num. 2, 8. Vid. etiam num. 9. ibid. Reland. ibid. p. 201, 202, 218—222. & Joan. Christ. Klem. tab. num. genuin. lit. antiqu. Hebraic. &c. in libel. de num. Hebræor. academic.

⁴ Joan. Bapt. Ott. epist. ad Hadr. Reland. mis. p. 66.

⁵ Joan. Bapt. Villalpand. apparat. urb. ac templ. Hierosolymitan. par. I. & II. tom. III. p. 378. Romæ, 1604.

⁶ Walt. prolegom. p. 39. Joan. Henr. Hottinger. cip. Hebraic. dissert. de num. Orient. præfat. de var. Orient. monument. &c. Heidelbergæ, 1659. & Hadrian. Reland. de num. vet. Hebræor. p. 1. Trajecti ad Rhenum, 1709.

tur quæ desunt literis, lectori considerandam se facile sistet hæc inscriptio.

חרת ציון :

LIBERTAS, sive LIBERATIO, SIONIS:

Vel

LIBERTATIS, sive LIBERATIONIS, SIONIS.

Sciendum interea Hebræos & Phœnices *Vau*, quale servat adversa nummuli facies, haud aliter ac suum antiquitus *Digamma* *Æolicum* pinxere Græci, juxta superius ¹ observata, interdum exaravisse; itemque rarissimam istam elementorum *Tzade* atque *Jod* colligationem, integerrimam in hoc uno nummo repartam, & vel mancam non nisi in Villalpandino visam, firmissimo esse argumento, *Jod* eandem ² quam (in Jubæ regis denarii explanatione) olim deteximus formam aliquoties induisse. Hinc palam est, promptam illam & expeditam scribendi rationem, à Græcis, sive ³ Syromacedonibus, tunc temporis usurpatam, apud Judæos, Simone suæ reipublicæ moderatore, etiam invalusse. Quod alio itidem ⁴ exemplo monstratur. Priorem porro perraræ hujuscæ binarum literarum Samariticarum notæ partem *Tzade*, ⁵ ut potestate, ita & figura, referre, advocata nummorum fide, pro certo atque indubitato habeatur. Nil interim mirandum, quod **ת**, non **ל**, vocabulo **חרות**, vel **חירות**, literam ini-

¹ De num. quibusd. Samaritan. & Phœnic. &c. dissert. p. 46, 47. Oxon.

1750.

² De num. quibusd. Samaritan. & Phœnic. dissert. p. 54.

³ J. Foy-Vaill. Seleucidar. imper. &c. p. 285, & alib. Lutetiæ Parisiorum, 1682.

⁴ Inscript. Cit. p. 15. Oxon. 1750. Reland. ubi sup. p. 1. Klem. ubi sup.

⁵ Thesaur. Pembrochian. p. II. t. 85. Reland. & Klem pass. Vid. etiam Montfauc. palæograph. Spanhem. de præst. & us. numism. & Don Luis Joseph Velazquez ensayo sobre los alfabetos de las letras desconocidas, que se encuentran en las mas antiquas medallas, y monumentos de Espana, tab. III. IV. En Madrid, 1752.

tialem præstet; cum ipsissimo verbo חֶרֶת, sine ל, inscriptos id genus identidem cerni nummos jam antea fusius sit ostensum. Quibus bene perpensis, certius de numismate hoc egregio judicium & sincerius haberi posse; idque ad Simonem, Summum Judæorum Sacerdotem, cuius in uno latere primum emi- cuit nomen, spectare, non est ut afferere subvereamur.

II.

Elementorum *Tzade* atque *Jod* jugatorum figuras, prout apud ² Villalpandum, ³ Waltonum, & ⁴ Relandum occurunt, inter se ad amissim haud congruere, si clarissimos illos adeant autores, statim sentient eruditi. Villalpandinam item & Waltonianam à nostra longius paulo abire, Relandinam vero ad eam quam proxime accedere, liquido evincunt in ære incisæ harum literarum colligatae formæ, ab iisdem scriptoribus prolatæ. Dubium tamen nemini potest esse, quin, jam evulgato penitus inspecto nummo, inusitatus ille, de quo nunc agitur, character, in nummulo Pasqualiniano olim conspiciendus, non pro *Jod*, ut censuisse videatur ⁵ Villalpandus, sed pro *Tzade* atque *Jod*, prioris elementi parte tantummodo extrita, fuerit accipiendus. Neque mirari subeat, arctissimam sane inter nostram earundem literarum nexarum formam & Relandinam ⁶ intercedere cognitionem; cum suam à numismate quodam descripsisse Relandum, jure optimo, suspicemur. Hoc submonet certe, si non aperte probat, quem explicantum suscepimus, nummus, ab omni longe fraude alienus. Quare

¹ Vid. p. 37, 38.

² Villalpand.

³ Walt.

⁴ Reland. ubi sup.

⁵ Joan. Bapt. Villalpand. ubi sup.

⁶ Reland. ubi sup. p. 1.

insolitam hanc binorum elementorum figuram eundem quem *Tzade* & *Jod* edidisse sonum, nobis, citra veritatis haud dubie dispendium, statuatur.

III.

Detectis nunc elementorum formis, & perspecto inscriptionis genio, restat ut symbolo anticæ appicto nonnihil lucis accendamus. *Quid autem* sibi velit singularis illa cithara, alibi vix unquam visa, adducto ad firmandam hic sententiam primi Maccabæorum libri scriptoris testimonio, facilius forsan expediemus.

Οἱ δὲ ἐκ τῆς ἀκρας, inquit ille, ἐν Ιερουσαλήμ ἐκωλύοντο ἐκπορεύεσθαι καὶ εἰσπορεύεσθαι εἰς τὴν χώραν, καὶ ἀγοράζειν καὶ πωλεῖν, καὶ ἐπείνασσαν σφόδρα, καὶ ἀπώλοντο ἐξ αὐτῶν ικανοὶ τῇ λιμῷ καὶ ἐβόησαν πρὸς Σύμωνα δεξιὰς λαβεῖν, καὶ ἐδάκεν αὐτοῖς, καὶ ἐζέβαλεν αὐτὸς ἐκεῖθεν, καὶ ἐκαθάρισε τὴν ἀκραν ἀπὸ τῶν μιασμάτων. Καὶ εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν τῇ τρίτῃ καὶ εἰκάδι ἐδύτερου μηνὸς ἑτοις ἐνὸς καὶ ἐβδομηκοσοῦ καὶ ἑκατοσοῦ μετὰ αἰνέστεως καὶ Βαῖων, καὶ ἐν ΚΙΝΤΡΑΙΣ, ἐν χυμιθάλοισ, καὶ ἐν νάβλαις, καὶ ἐν ὕμνοις, καὶ ἐν ὠδαῖς, ὅτι οὐετρίῃ ἐχθρὸς μέγας ἐξ Ισραήλ; Καὶ ἐσησε κατ' ἑναυτὸν τὰς ἄγειν τὴν ἡμέραν ταύτην μετ' εὐφροσύνῃ. “*Qui autem erant in arce Hierosolymis prohibebantur egredi & ingredi in regionem, etiam emere & vendere, adeo ut esurirent valde, perirentque ex eis multi fame. Sed quum inclamassent Simonem ut dexteras jungerent, dedit eis; & ejiciens eos inde, mundavit quoque arcem ab inquinamentis. Et ingressus est eam die vi gefimo tertio secundi mensis, anno centesimo septuagesimo primo, cum laude, & termitibus, CITHARISQVE & cymbalis, & nabliis, & hymnis, & canticis, eo quod attritus esset hostis magnus, & ejectus ex Israele: constituitque quotannis agitari diem illum cum laetitia: — Clare hæc & distincte à primi Maccabæorum libri scriptore tradita accepimus; quæ numismati*

nostro egregio, post multa elapsa sæcula, haud parum lucis fœnerantur, ab ipso vicissim nummo, nî fallor, luculentius illustrata. Ex iis enim inter se collatis haud obscure patere arbitror, Simonem, arce Hierosolymitana sub ipsum 171mi æræ Selucidarum anni initium capta, in perpetuam rei memoriam, numismata percussisse; quin & citharæ, qua, Græcis Sione pulsis, & allato Judæis diuturnæ lætitiæ argumento, JEHOVÆ laudes celebrarunt, figura haud invitum signasse. Horum igitur utrique, scriptori scilicet & nummo, in posterum stabit immota fides, à male feriata minorum gentium criticorum turba nunquam labe-factanda.

IV.

Superius itaque observata si eruditis arrideant, ante oculos versatum numisma anno Simonis primo, elapsis ab inchoato ejus sacerdotio aliquot mensibus, & ineunte 171mo æræ Seleucidarum anno, prodiisse, par est existimemus. Hoc profecto satis innuire videtur primi ¹ Maccabæorum libri scriptor, ut Flavium ² Josephum taceam, celeberrimum Judæorum historicum. Neque ab his dissentit nummus, cuius rudior quidem fabrica & simplicior inscriptio ante omnes QUARTO, TERTIO, SECUNDO, & vel PRIMO signatos anno, nimium forsan festinanter, cusum arguunt. Quamvis enim, statim post amicissimam ad Simonem à Demetrio II. missam epistolam & medium, si meam eatur in sententiam, 170um æræ Seleucidarum annum, in syngraphis & contractibus, ANNO PRIMO, SIMONE SVMMO PONTIFICE, MAGNO DVCE ET PRINCIPE JVDÆORVM, scribere cœperit populus; ipsissima tamen hæc vocabula ante arcis Hierosolymitanæ ditionem nummos Hebraicos ostentasse, inspecto penitus nostro, & perpenso

¹ Maccab. XIII. 49, 50, 51, 52.

² Joseph. antiquit. lib. XII. c. 11.

autorum supra laudatorum testimonio, vix eruditio cuiquam, opinor, erit persuasum. Ut ut est, nummulum nostrum ante ¹ stabilitam Judæorum rempublicam, & firmatum Simonis imperium, prodiisse, haud ægre nobis largientur harum literarum periti. Præclarus interim cum sit, hactenus ineditus, ac post mille & nongentos propemodum annos ex tenebris erutus, indignus mihi haudquaquam est visus qui literato orbi jam plenius tradetur.

NUMMUS QUARTUS.

I.

Quartus, penes me, ad eos à regibus Syriæ, Seleuci successoribus, sive Seleucidis, cufos, (quorum nonnullis, typum atque fabricam si spectemus, omni fere ex parte similis ² habeatur) primo quidem intuitu, referendus videtur nummus. Caput, nî fallor, ostentat Cleopatræ, Demetrii II. uxoris, mitratum, collecto in nodum crine, quale id in binis ab Haymio ³ vulgatis nummis, & trinis Gothanis, ⁴ conspiciendum extat. Bovem autem, seu taurum, ut opinor, quemadmodum ⁵ alia Cleopatræ numismata, præfert aversa, humi procumbentem; sub cuius pedibus quinæ literæ Samaritanæ, prima vetustate tantum non exesa, deprehenduntur. Quod ad Cleopatram pertinuerit nummus, quodammodo item ⁶ suadet vultus, aliis ex numismatibus satis

¹ 1 Maccab. XIII. 35-43. J. Foy-Vaill. Seleucidar. imper. p. 284, 285.

² Nicol. Francesc. Haym Roman. del tesor. Britannic. vol. I. p. 30, 32, 64, 67, 73, &c. In Londra, 1719.

³ Haym, ubi sup. p. 64, 73.

⁴ Christian. Sigismund. Liebe, in Goth. numar. p. 115, 116. Amstelæda-
mi, 1730.

⁵ Idem ibid.

⁶ Haym & Liebe, ubi sup.

notus. Adeat vero ¹ Christianum Sigismundum Liebe in his rebus exquirendis belle curiosus lector, qui plura de tauro, vel bove, Syriæ regum nummis identidem impresso, desiderat expiscari.

II.

Quod ad elementa attinet, nostro in numismate conspicua; ea pura puta esse Samaritana, quanquam injuria temporis aliquatenus læsa, non mera Phœnicia, ex insignioribus quibusdam veterum Hebræorum nummis, liquido forsan evincatur. Primum enim nobis visendum fistere Samaritanum ² *Scbin*, secundum vero ³ *Mem*, tertium ⁴ *Ajin*, quartum ⁵ *Vau*, & quintum ⁶ *Nun*, perspectis solis Pembrochiano atque Arigoniano thesauris, vix ultra dubitandi anfa, siquid judico, præbetur eruditis. Perrarum igitur, si non sui generis unicum, nummum Simonis, Summi Judæorum Pontificis, nomen, literis Samaritanis depictum, primitus exhibuisse, (quod & egregie confirmat Cleopatræ caput ex altera parte ostensum, cum pro Cleopatræ capite hoc satis comode accipiatur) veri esse quam simillimum, saltem ab omni fine non alienum, mihi prorsus persuadeo.

III.

Demetrium Nicatorem, bellum cum Arface, Parthorum regi, suscepturnum, conscripto & comparato exercitu, ut sup-

¹ Christian. Sigismund. Liebe, ubi sup.

² Thesaur. Pembrochian. p. II. t. 85. num. 8. Honor. Arigon. numismat. quæd. cujuscunq. form. & metal. &c. scl. Judæorum. tab. VII. num. 5.

³ Thesaur. Pemb. & Arigon. ubi sup.

⁴ Thesaur. Pemb. & Arigon. ibid.

⁵ Arigon. ubi sub. num. 3, 5.

⁶ Thesaur. Pemb. & Arigon. ubi sup. Vid. etiam Rel. Klem. &c.

tias laborantibus superiorum satrapiarum Græcis atque Macedonibus opportunius ferret, trajecto Euphrate, 172do Seleucidarum anno, in Mesopotamiam pervenisse, apposite satis notavit primi Maccabæorum libri ¹ scriptor. Καὶ ἐν ἐτῷ διδύτερῳ, inquit ille, καὶ ἐβδομηκοτῷ καὶ ἑκατοσῷ, συνῆγε Δημήτριος ὁ βασιλεὺς τὰς διωάριες αὐτῷ καὶ ἐπορεύθη εἰς Μήδειαν τῷ ὑπαπάσασθαι Βοῆθειαν αὐτῷ, ὅπως πολεμήσῃ τὸν Τρύφωνα. Καὶ ἤκουσεν Αρσάκης ὁ βασιλεὺς τὸν Περσίδος καὶ Μηδέας, ὅτι ἦλθε Δημήτριος εἰς τὰ ὄρια αὐτοῦ, καὶ ἀπέσειλεν ἐνα τὸν αρχόντων αὐτοῦ συλλαβεῖν αὐτὸν ζῶντα. Καὶ ἐπορεύθη καὶ ἐπάταξε τὴν παρεμβολὴν Δημητρίου, καὶ συνήλαβεν αὐτὸν, καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς Αρσάκην, Καὶ ἐθέτο αὐτὸν ἐν Φυλακῇ. “Anno centesimo septuagesimo secundo congregavit rex Demetrius exercitum suum, & abiit in Medium ad contrahenda sibi auxilia, ut expugnaret Tryphonem. Et audiuit Arsaces rex Perfidis & Mediæ, quia intravit Demetrius contraries suos, & misit unum de principibus suis, ut comprehenderet eum vivum, Et abiit, & percussit castra Demetrii: & comprehendit eum, & duxit eum ad Arsacem, & posuit eum in custodiam.” At egresso, & deinde ab Arsace capto, ² Demetrio, uxor ejus Cleopatra, regni Syriæ procuratrix, quæ jam tum ³ Seleuciæ rerum forsan potiebatur, nostrum nummulum, in perpetuam confirmatæ ipsissimo hoc anno ⁴ Demetrium inter & Simonem amicitiæ memoriam, videtur percussisse. Quæ quidem observata (quibuscum concinit ⁵ Josephus, pariter ac ⁶ Justinus historicus) mire illustrant sequentia in eodem ⁷ capite scrip-

1 Maccab. XIV. 1, 2, 3.

2 Maccab. XIV. 3.

3 Joseph. antiquit. lib. XIII. cap. 12.

4 Maccab. XIV. 38, 39.

5 Joseph. ubi sup.

6 Justin. lib. XXXVI. c. 1. lib. XXXVIII. c. 9. lib. XLI. c. 5, 6. Oros. lib. V. c. 4.

7 Maccab. XIV. 38, 39.

toris supra laudati verba. Καὶ ὁ βασιλεὺς Δημήτριος ἔσησεν αὐτῷ τὸ αὐτοκρατορικὸν κατὰ τῶν Φίλων αὐτῷ, καὶ ἐδόξασεν αὐτὸν δόξην μεγάλην. “Et rex Demetrius statuit illi summum sacerdotium. Secundum hæc fecit eum amicum suum, & glorificavit eum gloria magna.” Superius igitur annotatis si calculum adjecerit eruditus lector, eximium, de quo nunc agitur, nummum 172do, vel 173tio Seleucidarum anno prodiisse, elapso ab inchoato Simonis sacerdotio præterpropter triennio, non est ut afferere dubitemus.

IV.

Quid sibi velint obscura illa literarum quarundam Græcarum vestigia, in superiore anticæ parte insculpta, & oculorum aciem tantum non effugientia, vel ipse Oedipus haud facile expediverit. Elementa enim hic primitus exarata, tempore, rerum edaci, nunc pene exesa, & in aliis etiam Cleopatræ¹ nummis comparentia, nec urbis alicujus nomen, nec Seleucidarum annum indigitasse, ex optimis fane² autoribus colligatur. Quid igitur hæc antiquitus designarunt, aliis, quibus uberior conjectandi facultas, indagandum relinquo. Utcunque tamen sit, nostrum numisma litteris Græcis, pariter ac Samaritanis, inscriptum fuisse, & Hadrianum imperatorem antececessisse, (quod & manifeste docent complures apud Lieb. & Frœlichum Cleopatræ nummi) pro certo atque indubitato habeatur. Quo pósito, nummos Samaritanos, Simonis nomine signatos, ad Simonem Barchochabam,

¹ Christian. Sigismund. Leib. ubi sup. Erasm. Frœlich. annal. compend. reg. & rer. Syr. tab. XI. Cleopat. num. 1, 2, 3, 4, 5. Viennæ Austriæ, 1744.

² F. Henric. Noris, de an. & epoch. Syromaced. Jacob. Usser. Armanian. annal. Vet. & Noy. Testament. J. Foy-Vaill. Seleucidar. imper. Haym, del tesor. Britan. vol. I. Christian. Sigismund. Liebe, in Goth. numer. Ezech. Spanhem. de præst. & us. numism. ant. tom. I. Joan. Harduin. chronol. Vet. Test. aliisque mult. pass.

rerum potiente Hadriano, nequaquam referri posse, æquum est arbitremur. Hoc item aperte probat ¹ alibi fusius explicatus Jonathanis, Summi Judæorum Sacerdotis atque Principis, nummus. Corruat igitur necesse est ² D. Henrionis de horum nummularum antiquitate, sive novitate potius, sententia. Neque posunt non in nihilum abire inania illa ³ Basnagii, eodem fere residentia, somnia atque deliramenta, nulla certa fide, nullo solido fundamento, nullis prorsus rationum momentis denique subnixa.

NUMMUS QUINTUS.

I.

Quintus, apud me, hactenus ineditus, & integerrimus sane, nunc expendendus subit nummus. Hinc caput Antiochi IV, cui *Epiphanis* cognomen, cernitur diademate redimitum, & corona radiata ornatum, pone quod litera :::: M ::::, binis aliis, ut ⁴ videatur, injuria temporis exefis: illinc vero triremis, cum epigraphe ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ, id est REGIS ANTIOCHI, & in ima parte nomen ΣΙΔΩΝΙΩΝ, SIDONIORVM, cui elementa quinque subduntur Phœnicia, quæ LESIDONIM, vel potius LETZIDONIM, sonant, Græcisque aptissime respondent; ut, perpensis singulis, facile & nullo quidem negotio, demonstrari possit.

¹ De num. quibusd. Sam. & Phœn. dissert. p. 61—73.

² Histoire de l'academie royale des inscriptions & belles lettres, tom. II. p. 306—311. A la Haye, 1724.

³ Basnag. apud Joh. Gottl. Carpzov. Crit. sacr. Vet. Test. p. 236. Lipsiæ, 1728.

⁴ J. Foy-Vaill. Seleucidar. imper. in Antioch. IV. p. 197. Lutetiæ Parisiorum, 1682.

II.

Primum, quod notandum venit, elementum ipsissimum evadere Sidoniorum veterum numismaticum *Lamed*, jam satis superque ¹ est ostensum.

Secundum τς *Tzade*, quanquam ab aliis hujuscē literāe paululum abludat formis, vicem gerere, omnibus in his studiis exercitatis ubique ² notum.

Tertium τς *Daleth*, capite licet quadrato depictum, officio ³ fungi, neminem arbitror inficias iturum.

Quartum *Nun* Samaritanum, quemadmodum apparet in ⁴ nummis, plurimum referre, prima statim facie agnoscet harum rerum callens lector.

Quintum non nisi *Mem* esse Phœnicium, perspecto Demetrii III, Syriæ regis, ⁵ à Sidoniis percusso, nummo, nequicquam refragante, & hanc literam *Nun* perperam statuente, V.C. D. ⁶ Bernardo de Montfaucon, fateantur necesse est eruditii.

Elementa igitur illa Phœnicia, in hoc numismate spectanda, nomen Sidoniorum Phœnicium, gignendi casu conceptum, visendum fistere, (quod & prorsus suadet Græcum ΣΙΔΩΝΙΩΝ, nos-

¹ Inscript. Cit. p. 12. Oxon. 1750. Montfauc. palæograph. Græc. p. 118. Nic. Fran. Haym, in tefor. Britan. vol. I. p. 100.

² D. Bern. de Montfaucon. & Haym, ubi sup.

³ Inscript. Cit. p. 13. De num. quibusd. Sam. & Phœn. dissert. p. 57. & alib. pass.

⁴ Vid. tab. apud Hadr. Reland. & Joan. Christ. Klem. ubi sup. thesaur. Pembrochian. p. II. t. 85. & Honor. Arigon. numismat. quæd. cujuscunque form. & met. in sicc. Judæor. &c. tab. VII. Tarvisii, 1745.

⁵ Montfauc. & Haym, ubi sup:

⁶ Montfauc. ubi sup. p. 118, 122.

tro itidem consentiente ¹ alio insigni nummo) omnino oportet intelligatur.

III.

Quod ad Antiochum IV, Syriæ regem, hoc numisma pertineat, non caput ejus duntaxat ac triremis ab eodem ostentata indicio ² sunt, sed & litera illa superstes ::: M ::: , ³ quam numeralem esse, istiusque principis regno soli competere, nos certiores facit V. C. J. Foy-Vaillantius. Hoc item, si ⁴ Montfauconium atque Haymum, ut alios præterea scriptores, consulamus, ab unde fiet perspicuum, & extra omnem certe dubitationis aleam ponetur.

NUMMUS SEXTUS.

I.

Nummum sextum, meæ haud ita pridem supellestili antiquariæ additum, à Sidoniis itidem cusum, olim vulgavit ⁵ Haymius, & nuperrime ⁶ Arigonus. Nonnullæ in aversa parte singulares deprehenduntur elementorum Phœniciorum formæ, præsertim $\tau\tilde{\omega}\nu$ *Tzade* &c, ut opinor, *Vau*, quæ alibi forsan non occurunt. Prius nummuli latus caput exhibit turritum, pone quod literæ, ut autumat Cl. ⁷ Maffonius, numerales, (nec immerito, cum hoc ⁸ aperte probet insignis Antiochi IV. nummus) tantum non

¹ Montfauc. & Haym, ubi sup.

² Vaill. ubi sup. p. 197, 198, 199, 200.

³ Idem ibid. p. 197.

⁴ Montfauc. & Haym, ubi sup.

⁵ Haym. ubi sup. p. 105.

⁶ Arigon. ubi sup. num. Phœn. tab. I. num. 9.

⁷ Maff. apud Haym. ubi sup.

⁸ J. Foy-Vaill. Seleucid. imper. p. 197.

detritæ, MA: posterius autem temonem, epigraphe circundatum Phœnicia, cuius quaternæ priores literæ SIDONIM, vel TZIDONIM, sine dubio debent efferri; cum eadem atque Chaldaicæ, sive Assyriacæ, צְדָן vi aperte polleant. Hoc, advocata præstantiorum aliquot nummorum fide, & inspecta penitus superius explicata inscriptione, plenius innotescet.

II.

Primum in vocabulo LETZIDONIM elementum *Lamed*, ex Vaillantiano, Montfauconiano, Haymiano, & Arigoniano nummis, pariter ac quinto nostro, hic funditus periisse constat.¹

Secundum esse *Tzade* Phœnicum, forma licet minus cognita donatum, clare satis testantur numismata quædam præclara, bono literarum fato, in lucem prolata.²

Tertium eandem vim & usum cum Phœnicum *Daleth* hic sortiri, ex dictis omnino fit manifestum.³

Quartum aliud non est quam *Nun* Phœnicum, quale id in compluribus nummis & inscriptionibus conspicendum extat.⁴

Quintum formam pristinam τְּזָדֵה *Mem*, vix leviter mutatam, ostentare, norunt omnes in antiquaria eruditione Phœnicia medio-criter versati.⁵

Quod ad insolitam hic attinet elementi *Tzade* figuram, præ cæteris forte ignotiorum, annotasse sufficiat, eam à binis,⁶ apud Vail-

1 J. Foy-Vaill. ubi sup. p. 200. Haym, Montfauc. & Arigon. ubi sup.

2 Iidem ibid.

3 Inscript. Cit. p. 13, 14, 15. De num. quibusd. Sam. & Phœn. dissert. p. 57, 58.

4 Inscript. Cit. &c. tab. I. & p. 14, 15, 33, 34. De num. quibusd. Sam. & Phœn. dissert. tab. II. & p. 58, 60. Vid. etiam huj. dissert. tab. II. & p. 50.

5 Inscript. Cit. &c. pass. Vid. etiam huj. dissert. tab. I, II. & p. 50.

6 Vall. & Montfauc. ubi sup.

lantium & Montfauconium, numismatis mire illustrari; quamquam ejusdem literæ in iis conspicuæ formæ à nostra paululum forsan recessisse censeantur.

III.

Perspectis singulis totius inscriptionis elementis, palam est primum, octavum, & decimum quartum aliter ¹ apud Vaillantium, Haymum, ac Arigonom, eorum forsan incuria, atque in posito ante oculos nummo cerni depicta. Primum, quod à ² usitata Phœnicibus istius elementi figura non multum abludit, eandem quam *Tzade* accepisse potestatem, liquido satis evincit proxima à postrema inscriptionis litera, pro *Tzade*, sicuti ex ³ autoribus supra laudatis abunde constat, omnino habenda. Octavum autem, pariter ac decimum quartum, quanquam in usitatoribus paulo ductibus signentur, non nisi quandam *tau* *Vau* induisse figuram, in dubium, siquid judico, minime vocabunt eruditi. Cætera epigraphes elementa non libet nunc expendere, cum hic unice spectetur insolita illa *tau* *Tzade* ex numismatibus nondum eruta forma; tametsi, re hoc postulante, nonnihil lucis me iis posthac affusurum confido.

NUMMUS SEPTIMUS.

I.

Septimus, à Sidoniis percussus, quem olim protulit ⁴ Vaillantius, ad Demetrium II, Syriæ regem, pertinuit nummus. Ca-

¹ Vaill. Haym, & Arigon. ubi sup.

² Idem ibid. Montfauc. ubi sup.

³ Idem ibid.

⁴ J. Foy-Vaill. Seleucidar. imper. p. 273.

put Demetrii hic cernitur diadematum, una cum monogrammate literas ΔΗΜΗΤΡ, inter se colligatas atque implicatas, præferente; in aversa autem parte figura muliebris stolata supra triremem stat, dextram extendens, & sinistra baculum cruce terminatum gerens. Pone quaterna conspicuntur elementa Phœnicia, alio injuria forte aliqua extrito, ut ex nummo ¹ Vaillantiano aperte satis constare videtur. Figura stolata supra triremem, Sidoniorum, pariter ac Tyriorum, ² symbolum, stans pro Astarte, Sidoniorum dea, haud perperam habeatur, Hebræis atque Phœnicibus ³ ASHTAROTH dicta.

II.

Quod characteres Phœnicii hic conspicui, quos incognitos pronunciavit Vaillantius, eadem vi atque *Lamed*, *Tzade*, *Daleth*, & *Nun* omnino polleant, fidem faciunt oculatam complures ⁴ nummi, his ipsis elementorum formis palam inscripti. Vulgaris igitur si nobis placeat Hebraice scribendi ratio, evadent לְצָדֵן, LETZIDON, vel potius לְצָדֵן, LETZIDON, SIDONIORVM, & nummum Sidone fuisse percussum, satis monent. Duo interim ad nostrum nummulum obiter notanda subeunt. Primum, quod in eo *Tzade* Phœnicium, figura illa hactenus ignota signatum, occurrit; secundum, quod, literis Græcis ΘΕΑΣ ΔΠΡ inscriptus, in cimelio Wakiano asservatur.

¹ Id. ibid.

² J. Foy-Vaill. ubi sup. p. 272, 273. 307.

³ Id. ibid.

⁴ Vid. p. 49—52. & tab. III. num. 5, 6.

NUMMUS OCTAVUS.

I.

Octavus, à Sidoniis etiam cufus, in manus mihi haud ita pri-
dem venit nummus. Alius ¹ huic perquam similis paucis abhinc
annis publici juris fuit factus. Noster ab uno latere caput exhi-
bet muliebre turritum, Cybeles forsan, vel Astartes, Sidoniorum
deæ, pone quod palmæ ramus, & ante litera Græca numeralis c.
Alteri autem clava, pariter ac sagitta, quantum ego opinione au-
guror, una cum quatuor elementis Phœniciis, cernitur impref-
fa. Litera Græca c, ante caput turritum visa, zoomum, vel
201um, epochæ Sidoniorum ² posterioris annum, quod & lu-
culentius testatur recentior istius elementi forma, sine dubio de-
signat. Quo concessso, litera hæc numeralis ad A.V.C. 843. nos
aperte deducet; siquidem ea Sidonis epocha, post antiquatam
Seleucidarum æram inducta, cœpit A.V.C. 643. uti invictis ra-
tionum momentis demonstravit celeberrimus ³ Norisius. Imperii
igitur Romani clavum tenente Commodo, 190mo post natum
Servatorem anno, nummulum nostrum prodiisse haud ægre no-
bis, nî fallor, largientur eruditæ.

II.

Primum elementorum Phœniciorum clavam & sagittam hic
circumstantium esse *Tzade*, ductibus licet inusitatiōribus dona-

¹ Lettres de critique, & literature, d' histoire, &c. par feu Monsier Gis-
bert Cuper, &c. p. 30. & alib. A Amsterdam, 1743.

² D. Masson. apud Nic. Fran. Haym, ubi sup. p. 105, 106.

³ F. Henric. Nor. de an. & epoch. Syromaced. dif. IV. c. 5. §. 1.

tum, ex cæteris, quæ sequuntur, literis, omnino fit manifestum.

Secundum ⁷⁸ *Daleth* sibi haud immerito vendicare potestatem, alibi fusius ostensum.

Tertium nonnunquam exprimere Phœnicium *Vau*, ² nummorum innixi fide, afferere non dubitamus.

Quartum veterum Hebræorum haud parum referre *Nun*, ex ³ Cleopatræ nummo superius explicato, pariter ac ⁴ aliis, qui identidem occurunt, liquidius intelligi possit.

Quaterna igitur hæc elementa non Tyrum, prout perperam statuit ⁵ Lacrozius, sed Sidonem, uti rectius voluit ⁶ Relandus, designare, per pensis singulis, pro comperto atque explorato habeatur.

NUMMUS NONUS.

Nonus, à viro eruditissimo, Erasmo ⁷ Frœlicho, haud ita pridem editus, ad Sidonios etiam spectavit nummus. Ex antica parte caput Demetrii I, Syriæ regis, ostentat diademate cinctum; ex postica autem navem, five triremem, una cum inscriptione

¹ De num. quibusd. Sam. & Phœn. &c. p. 74, 75. Vid. etiam tab. II. ibid. num. 8.

² De num. quibusd. Sam. & Phœn. &c. p. 74. Oxon. 1750. Vid. etiam Brian. Walton. tractat. de antiqu. ponderib. monet. & mensur. p. 39. Lond. 1657. & Ez. Spanhem. de præst. & us. numism. antiquor. tom. I. p. 354, 360.

³ Vid. tab. II. num. 4. & p. 46.

⁴ Vid. tab. I. V. VI. VII. &c. apud Hadr. Reland. de num. vet. Hebræor. Trajecti ad Rhenum, 1709.

⁵ Lettres de critique, & literature, d'histoire, &c. par feu Monsieur Gisbert, Cuper, &c. p. 43. A Amsterdam, 1743.

⁶ Lettres de crit. & literat. d'hist. &c. p. 36.

⁷ Erasm. Frœlich. annal. compendiar. reg. & rer. Syr. tab. VIII. num. 10. & p. 55. Vienæ Austriæ, 1744.

Græca, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΣΙΔΩΝΙΩΝ, nec non quinis literis Phœniciis, *Lamed*, *Tzade*, *Daleth*, *Nun*, & *Mem*, quæ LETZIDONIM, i. e. SIDONIORVM, sine dubio sonuere. Hic nummus egregius locupletissimum clarissimi & doctissimi viri, Everardi Fawkener, equitis aurati, Serenissimi ac Potentissimi Britanniarum Regis ad Aulam Ottomannicam nuper legati, curorum vero Magnæ Britanniæ publicorum nunc præfecti generalis, cimelium ornare ¹ perhibetur.

NUMMUS DECIMUS.

Decimum, à Sidoniis etiam percussum, nummum mihi dono dedit reverendus & eruditus vir, Richardus Pococke, juris utriusque Doctor, Societatis Regiæ Sodalis, nec non Archidiaconus Dubliniensis. Pumilio in averfa parte hic conspectus dextra clypeum, finistra vero fulmen gerere videtur; quin & *Daleth* Phœnicium capite partim rotundo, partim triangulari cernitur signatum. Cætera nummo nostro quinto, olim ² fusius illustrato, omnino similis habeatur.

NUMMUS UNDECIMUS.

I.

Undecimus, penes me prostans, ad Tyrios olim pertinuit nummus. Is ab antica parte caput Deæ Syriæ, sive Cybeles, turritum exhibit; pone quod palmæ ramus. Triremem vero, Tyri monogramma, epigraphen Græcam, IE::: A:::, & trinas li-

¹ Erasm. Frœlich. prolegom. cap. II. p. 6. Viennæ Austriæ, 1744.

² De num. quibusd. Sam. & Phœn. dissert. tab. II. num. 5. & p. 59—61.

Oxon. 1750.

teras Phœnicias postica ostentat. Inscriptio Græca & Tyri monogramma primitus integra extitere **ΤΥΡΟΥ ΙΕΡ ΑΣΤ**, ut ex pluribus Tyriorum nummis abunde constat. Phœnicia autem hic conspicienda elementa non nisi Tyri nomen Phœnicium, quod & indicio est monogramma, aperte designant. Sed, advocata nummorum atque inscriptionum fide, certius de his iudicium & sincerius haberi possit.

II.

Primum igitur elementum eadem qua *Lamed* hic pingi forma, insigniora ² quædam antiquitatis Phœniciae testantur monumenta.

Secundum non aliud esse quam Phœnicum *Tzade*, ex Sidoniorum nummis, & superius observatis, pariter ac Tyri monogrammate, hic & alibi viso, omnino fit ³ manifestum.

Tertium *Resch* esse Phœnicium, quale id in numismatibus & Japidibus Citieis ⁴ comparet, neminem inficias iturum arbitror.

Quibus positis atque concessis, inscriptio, in ima nummuli parte, Phœnicia, literis Assyriacis expressa, evadet **ל צ ו ר**, *LETZVR*, i. e. *TYRI*, vel *ΤΥΡΟΥ*, quemadmodum se fert monogramma, cui aptissime respondet, hic scite depictum. Nec dubitabunt eruditæ an recte se habeat vocabulum **צ ו ר**, *Tzvr*, sine *Vau* exaratum; cum nomen Tyri ita Hebraice, ac proinde Phœnicie, scriptum in scriptoribus ⁵ sacris evolvendis paßim occurrat.

¹ J. Foy-Vaill. Seleucidar. imper. p. 304, 305, 307, 308, &c. Lutitiæ Parisiorum, 1682.

² Inscript. Cit. &c. p. 12, 32. Pococke's descript. of the East, vol. II. par. I. p. 213. tab. XXXIII.

³ Vid. tab. I. inscript. 1. tab. III. num. 6. & p. 52.

⁴ Inscript. Cit. &c. tab. I. & p. 15. Vid. etiam de num. quibusd. Sam. & Phœn. dissert. tab. II. num. 7. & p. 66. Oxon. 1750.

⁵ Jos. XIX. 29. Psal. XLV. 13. Ezech. XXVI. 4. & alib.

NUMMUS DUODECIMUS.

Duodecimus, apud me, à Tyriis etiam veteribus cufus fuit nummus. Duas præ se fert literas numerales, vetustate tantum non extritas; deest ei palmæ ramus; non nisi pars Tyri monogrammatis conspicitur; & elementum Phœnicium *Resch*, Græcum ¹ ad modum, capite triangulari spectatur. Cætera sane si millima undecimum & duodecimum hic numismata, si non paria ac plane gemina, censeantur.

NUMMUS DECIMUS TERTIUS.

Decimus tertius, in scriniis Wakianis reconditus, Tyri itidem prodiit nummus. Palmam, literas numerales BN, ΛΥΚΑΒΑΝΤΟΣ initialem L, pariter ac alias, IEP:::ΑΣ, in eo, non sine voluptate, contemplamur. Ast è Phœniciis, quibus primitus signabatur, elementis una tantum, videlicet *Tzade*, integra atque salva nostro seculo servatur. Ex numeralibus, quas exhibet, literis colligamus licet, nummulum A.V.C. 695to fuisse ² percussum; quod & de undecimo ac duodecimo numismatis, æquo forsan jure, statuatur.

NUMMUS DECIMUS QUARTUS.

Decimus quartus, ab ³ Haymio ac ⁴ Frœlichio, ut alios taceam, publici juris factus, in gazis Abdyana & Fawkeneriana conspi-

¹ Chish. antiquitat. Asiat. p. 21. Lond. 1728.

² Haym, del tesor. Britan. vol. I. p. 105, 106. Vid. etiam F. Henr. Noris. de an. & epoch. Syromaced. diff. IV. c. 5. §. 1.

³ Haym, del tesor. Britan. vol. I. p. 49, 50.

⁴ Frœlich. annal. compendiar. reg. & rer. Syr. tab. VIII. num. 15. & p. 59. ciendus

ciendus extat nummus. Is, regnante Demetrio I, 158vo Seleucidarum anno, Tyri etiam fuit percussus. Ignotiore *Tzade* Phœnicium forma, quod in inscriptionibus Citeis, pariter ac aliquam multis Sidoniorum atque Tyriorum numismatis, nonnunquam occurrit, uti ¹ superius observatum, palam ostentat.

NUMMUS DECIMUS QUINTUS.

Decimus quintus, qui paucis abhinc annis mihi in manus venit, item Tyri, rerum potente Demetrio II, 168vo Seleucidarum anno, cufus fuit nummus. Alius huic consimilis, deformatis tamen, vel perperam potius descriptis, literis Phœniciiis, apud ² Vaillantum reperitur. In aversa parte eadem prorsus emicant elementa Phœnicia, iisdemque plane ductibus insignia, quæ undecimum duodecimum & decimum tertium nobis numismata perpendenda fistunt.

NUMMUS DECIMUS SEXTUS.

Decimum sextum, à Tyriis itidem percussum, triremi, solito eorum symbolo, una cum epigraphe Græca, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ, in Antiochi Evergetis honorem, signatum, nummum nobiscum ³ communicavit Cl. Vaillantius. Tribus etiam literis Phœniciiis, quarum ultima *Resch* capite videtur destituta, unde fit vocabulum לְצָר, LETZVR, i. e. TYRI, (quod & clare evincit hic spectandum Tyri monogramma) cernitur inscriptum. Quem quidem nummum 178vo Seleucidarum anno prodiisse, ut ⁴ annota-

¹ Vid. p. 8, 53, 54.

² Vaill. ubi sup. p. 272.

³ Vail. ubi sup. p. 307.

⁴ Id. ibid.

vit Vaillantius, aperte indicant literæ numerales **h o r**, in postica ejus parte depictæ.

NUMMUS DECIMUS SEPTIMUS.

I.

Decimus septimus, penes me, ad Tyrios etiam omnino referendus est nummus. Is ab uno latere habet Herculis, Tyri fundatoris, caput laureatum, ac quina insuper elementa Phœnicia, injuria temporis plurimum læsa, *Lamed*, *Tzade*, *Resch*, *Aleph*, & *Mem*; ab altero autem clavam, Herculis insigne, intra coronam querceam Tyri monogramma, vocem Græcam ΜΗΤΡΟΠΟΔΕΩΣ, nec non tres literas numerales, $\tau \eta \varsigma$. Prope clavam item conspiciuntur *Aleph*, *Koph*, forma plane singulari, capite scilicet aper-
to, quemadmodum *Resch* ¹ interdum pingitur, & *Resch*, prout alibi ² apparet, simplicem lineam haud parum referens, Phœnicis eorundem elementorum figuris donata. Quaterna Tyri numis-
mata omni fere ex parte huic similia, characteres tamen Phœni-
cios in superiori nummuli facie nequaquam exhibitia, vulgavit
³ Laurentius Begerus, unumque nobis visendum præbuit thesau-
rus ⁴ Pembrochianus, quæ diversis annorum numeris notantur.
Alii quoque id genus ⁵ nummi in principum cimeliis, vel erudi-
torum scriniis, utcunque nobis hactenus incogniti, fine dubio
reconduntur.

¹ Vid. tab. II. num. 2. & p. 38.

² Vaill. ubi sup. p. 272. Joan. Bapt. Biancon. de antiq. lit. Hebræor. & Græcor. libel. p. 32. Vid. etiam ejus alphabet. Bononiæ, 1748.

³ Laurent. Beger. thesaur. Brandenburg. vol. III. p. 71, 72, 73.

⁴ Thesaur. Pembrochian. p. II. t. 32. num. 9.

⁵ F. Henr. Nor. de an. & epoch. Syromaced. diff. IV. p. 397.

II.

II.

Voces duas in antica parte Phœnicias, אַלְצָרָם, LETZVR EM, TYRI MATRIS, ut & tertiam אַקָּר, ACAR, vel ACARI, prope clavam conspectam, idem prorsus signantem quod ² Latine IPSIUS URBIS, vel simpliciter, licet κατ' ἐγκατήν, URBIS, (cum literam *Aleph* nunc præfixi ה, nunc vero elementi tantummodo initialis vicem in verbis Arabicis atque Punicis, adeoque Phœnicis, gessisse, omnibus ubique ³ notum) vocabula Græca ΤΡΟΦΗ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ satis feliciter exprimere, haud inviti nobis concedent eruditi. Ne nostra igitur præclari hujuscce numismatis explicatio literato orbi minus placeat, nova licet harumque forsan rerum callentioribus adhuc vix excogitata, non est magnopere extimescendum.

III.

Ex dictis liquet, advoco insuper ⁴ eminentissimi Norifii testimonio, nummum nostrum egregium 256to epochæ suæ, post antiquatam Seleucidarum æram inductæ, V. C. 884to, CHRISTI vero 131mo anno, quod & haud obscure innuere videntur recentiores literarum hic Græcarum formæ, à Tyriis fuisse percussum. Unde præcas elementorum Phœniciorum formas 131mo post natum Servatorem anno, Imperii Romani clavum tenente Hadriano, Tyri saltem invaluisse constat. Immo vel 153to æræ Christianæ anno easdem in Phœnicia non exolevisse, ex insigni apud

¹ Schind. pentaglot. p. 84, 85.

² Id. ibid. p. 1654.

³ Schind. ubi sup. p. 1. Bochart. Chan. lib. II. cap. XVI. p. 852. Francofurti ad Mœnum, 1681.

⁴ F. Henr. Nor. de an. & epoch. Syromaced. dissert. quart. p. 185—402.

Begerum nummo, refragante nequicquam¹ Erasmo Frœlchio, qui hac in re sibi minus² constat, certius cognoscatur. Quod animadvertisse duxi, tum ne viri cæteroquin eruditissimi errori non satis occurreretur, tum ne aliquid notatu dignum, præstansissimo huic numismati illustrando inserviens, à me prorsus intactum relinquetur.

NUMMUS DECIMUS OCTAVUS.

I.

Decimus octavus, apud me prostans et gazæ⁴ Pembrochianæ etiam additus, in binis tabulis⁵ Arigonianis conspicitur nummus. Faciem ejus adversam occupare videtur caput muliebre velatum; aversam autem figuræ erecta, dextra tenens ramum, sinistra columnæ innixa, nec non characteres quidam Phœnicii, quorum quatuor præ cæteris salvi atque in columnes ad nostram usque ætatem devenerunt. Quid igitur sibi velit hæc potior epigraphes pars, elicita ex nummis atque inscriptionibus literarum potestate, jam paucis licet expediamus.

II.

Primum, ab hoc numismate servatum, elementum veterum Phœnicum *Mem* se facile fatetur, formam ad antiqua illa in Sidoniorum nummis⁶ conspicua vix leviter mutatam gerens.

1 Laur. Beger. thesaur. Brandenburg. vol. III. p. 71, 72, 73.

2 Erasm. Frœlich. annal. compendiar. reg. & rer. Syr. &c. p. 101, 109, & alib. pass.

3 Erasm. Frœl: ubi sup. p. 101. not (* 3, & 4.)

4 Thesaur. Pembrochian. p. II. t. 89. num. 5.

5 Honor. Arigon. ubi sup. num. Phœnic. tab. I. II.

6 Vid. tab. I. num. . & inscript. Cit. tab. I.

Secundum Phœnicii atque Samaritani *Resch* induisse figuram, ex numismatibus ¹ superius explicatis certo colligatur.

Tertium pro *Hbeth* haberi posse, indubitate monstrant ² nonnullæ ejusdem literæ in nummis atque inscriptionibus quam plurimis superstites formæ; quin et pro *Hbeth* revera hic accipendum omnino efflagitant cæterorum, unde conflatur vocabulum, elementorum vires, ut vel cæcutienti posthac, nî fallor, plenius innotescet.

Quartum, potestate, pariter ac figura, retulisse *Daleth*, expensis huc adductis ³ nummis, ut et inscriptione ⁴ prima nostra Citeia, ne ambigendi quidem datur locus.

Harum igitur literarum viribus ex præstantioribus antiquitatis Phœniciae monumentis tam feliciter erutis, urbis nomen ab iis designatum clare evadet MARHAD, MARAT, vel MARATH; cum *Hbeth* ⁵ nunc aspirationem solummodo lectioni præstitisse, nunc autem otiosum filuisse, et *Daleth* ⁶ in ore Græco interdum *Tau*, æque ac *Theta*, sonuisse, notius est quam ut probatione indigeat. Quare hæc cum omnes ubique norint eruditi, non est ut iis excutiendis jam diutius immoremur.

III.

Hinc luculentius constat, nummulum nostrum Marathi, Phœniciae urbe haud ignobili, cum huic foli congruat epigraphe,

¹ Tab. I. num. . . Vid. etiam de num. quibusd. Sam. & Phœn. &c. dissert. p. 46.

² Rel. Klem. Ot. &c. pass. Vid. etiam de num quib. Sam. & Phœn. diff. &c. p. 46. & tab. II. inscript. Cit. pass. &c.

³ Vid. p. .

⁴ Inscript. Cit. p. 13, &c.

⁵ Boch. Phal. & Chan. pass.

⁶ De num. quib. Sam. & Phœn. diff. p. 76, 77.

rerum forsan potiente Demetrio II, vel Antiocho VII, fuisse per-
cussum. Marathenos enim, non obscuros Phœniciæ populos,
tunc temporis monetam cudiſſe, aperte testatur insignis apud
Vaillantium ¹ nummus. Nec obſtat, quod literis Græcis is fig-
netur ; cum Tyri & Sidone, ² civitatibus itidem Phœniciis, com-
plura numismata elementis Græcis, pariter ac Phœniciis, prodie-
rint inscripta. Nil itaque mirandum, quod Tyrios & Sidonios,
hac in re, æmularentur Maratheni ; cum ad urbium Phœnicia-
rum numerum Marathum ascripſiſſe veteres, eosque in primis
bonos, ³ autores, eruditorum latere neminem arbitramur.

NUMMUS DECIMUS NONUS.

I.

Decimus nonus, penes me, et hactenus ineditus, satis elegans
est nummus, ad Jubam patrem, Numidiæ regem, sine dubio re-
ferendus. In antica conficitur caput juvenile, elephanti exuviis,
ut et trinis cancri brachiis, ornatum ; in aversa autem leo gra-
diens, Numidiæ, five Jubæ telluris, *leonus aridæ* ⁴ *nutricis*, ut
videtur, ⁵ symbolum, una cum literis quibusdam Punicis, five
Phœniciis, quæ *Ivba*, five potius ⁶ *Ivbaī*, si meam eatur in sen-
tentiam, haud incommodè efferantur. Rectene vero an secus
hoc statuerim, perpensis singulis, penes eruditos esto judicium.

¹ Vaill. ubi sup. p. 319.

² Vaill. ubi sup. & Haym, paſſ.

³ Pompon. Mel. de fit. orb. lib. I. c. 12. Strab. geograph. lib. XVI.

⁴ Q. Hor. Flac. carm. lib. I. od. 22.

⁵ Laur. Beger. theſaur. Brandenburg. p. 202. Coloniæ Marchicæ, 1696.
Christian. Sigismund. Lieb. Goth. numer. p. 245. Amſtelædami, 1730.

⁶ De num. quibusd. Sam. & Phœn. diſſert. p. 56.

II.

Primum elementum, licet aliquatenus detritum, eadem pollere vi atque *Jod*, ex Jubæ denario quondam ¹ explicato, palam fit.

Secundum, quod tantum non funditus periit, eandem plane quam apud Phœnices *Vau* servasse figuram, pariter ac potestatem, cæterarum, quibus adjungitur, ² postulant literarum vires, quin et olim haud obscure, opinor, fuit ostensum.

Tertium eundem prorsus quem *Beth* Samaritanum et Phœnicium edidisse sonum, ex illustrato antehac ³ nobis insigni nummo, licet certo colligamus.

Quartum non nisi ⁷⁸ *Ajin* præ se ferre formam, Samaritanis ac Phœnicibus usitatam, omnibus harum literarum ⁴ calentioribus satis superque notum.

Quintum a primo ne minimum quidem discrepare, inspectis penitus Jubæ regis denario ⁵ & posito ante oculos nummo, agnoscant necesse est eruditii.

Elephanti hic exuviæ & cancri brachia, vix alibi simul visa, maritimam Africæ oram, vel Numidiam denotare, compluribus hac in ⁶ re suffragantibus nummis, haud immerito censeantur.

III.

Quod ad Jubam patrem, Numidiæ regem, egregius hic spectet nummus, fidem faciunt oculatam illius principis denarii, in

¹ De num. quibusd. Sam. & Phœn. dissert. p. 54, 55.

² De num. quibusd. Sam. & Phœn. dissert. p. 55, 56.

³ De num. quibusd. Sam. & Phœn. dissert. p. 55.

⁴ Hadr. Reland. Joan. Bapt. Ott. Joan. Christian. Klem. &c.

⁵ De num. quibusd. Sam. & Phœn. dissert. tab. II. num. 3.

⁶ Laur. Beger. ubi sup. Ezech. Spanhem. de præstant. & us. numismat. antiquor. tom. I. p. 375. Lond. 1706. aliquique scriptor. pass.

præstantioribus cimeliarchiis reconditi, & iisdem plane tam literarum Latinarum, quam Punicarum, sive Phœniciarum, notis inscripti. Hæ enim cum nec in Jubæ filii, nec in Ptolemæi numismatibus, qua hactenus observare licuit, ¹ unquam conspiciantur; par est ut nummulus eas palam ostentans, & ² Numidarum tunc temporis genium plurimum redolens, ad Jubam patrem, idque plaudentibus omnibus ubique doctis, referatur.

NUMMUS VICESIMUS.

I.

Vicesimus, apud me, maximi moduli æreus, antehac non editus, Lepti, urbe Africæ ³ Phœnicia, signatus videtur nummus. Prior superficies caput Augusti laureatum et literas **AVGVSTVS**, i. e. (ut ego quidem existimo) **DIVOS AVGVSTUS**, palam ostentat. Posterior autem figuram exhibet muliebrem stolatam, pone quam leo gradiens, dextra pateram tenentem, finis tra vero bursam, nec non quaterna elementa Punica, vel Phœnicia, quæ vocabulum **LEBDI** legendum fistunt. Quod hoc numisma, ad Augustum imperatorem spectans, à Leptitanis, quorum lingua vernacula tunc temporis plurimum redoluit Punicam, vel Phœniciam, non Latinam, fuerit cusum, argumento sunt Punicæ, vel Phœniciae, quas præfert, literarum formæ, ut et verba **AVGVSTVS**, quæ scribendi rationem Romanis ævo Augustino usitatam parum sapiunt. Cæterum hoc, advocatis aliorum nummorum fide et optimorum quorundam autorum testimonio, nî fallor, plenius innotescet.

¹ Spanhem. ubi sup. 539—544. Chrift. Sigism. Liebe, ubi sup. p. 145—147. Laur. Beger. ubi sup. p. 302—304.

² Laur. Beger. ubi sup. p. 245. Spanhem. ubi sup. p. 375. Hor. ubi sup.

³ Sallust. Jugurth. cap. XIX. Plin. lib. V. c. 19.

II.

Epigraphen Punicam, sive Phœniciam, in nostro numismate exaratam, LEBDI esse efferendam, ex nummulo ¹ Cyprio, characteribus Phœniciis inscripto et regis Jubæ denario, quondam fusiis illustratis, facili opera colligatur. Unde postremum prioris vocis Phœniciæ, in nummo Cyprio visæ, elementum non ² Tzade, sicut olim ³ sumus rati, sed ² Jod, vel ⁴ Jud, revera sonum edidisse, pro comperto atque indubitato habeatur. Hujusce igitur nominis (LEBDI) terminatio Phœnicia fuit I, Græca vero & Latina Is.; cum nomen LEPTIS apud ⁵ Sallustium & ⁶ Strabonem, ut scriptores ⁷ alios antiquos taceam, haud raro occurrat. Quo concessio, a vero abire sententiam ⁶ Bocharti, qui hoc vocabulum Phœnices ⁸ לבת, LEBT, vel LABT, primitus scripsisse contendit, necesse est agnoscamus.

III.

Lepti, urbe Africæ Phœnicia, prodiisse ob oculos versatum nummum, vel inde etiam patet, quod Leptitani, rerum potiente Augusto, numismata ⁷ percussere, Lapethi vero in Cypro non

¹ De num. quibusd. Samaritan. & Phœnic. &c. dissert. p. 72—85. & tab. II. num. 8. Oxon. 1750.

² De num. quibusd. Sam. & Phœn. &c. dissert. tab. II. num. 8. & p. 73.

³ Sallust. ubi sup.

⁴ Strab. geogr. lib. XVII.

⁵ Pompon. Mel. de sit. orb. lib. I. c. 7. p. 40, 41. edit. Gronov. Lugduni Batavorum, 1722. Plin. lib. V. c. 4. Cæs. lib. II. Civ. c. 38.

⁶ Bochart. Chan. lib. I. cap. 24.

⁷ Joan. Vaill. numismat. Imperator. Augustar. & Cæsar. a pop. Rom. dit. Græce loquent. p. 4. Amstelædami, 1700.

item,

item, ut luculentius testatur Vaillantius. Immo non desunt Leptitanorum nummi, qui vel ¹ ipso Augusti capite signati deprehenduntur. Nihil interim obstat, quod dicti nummi literis Græcis, non Phœniciis, inscribantur; cum Sidoniorum atque Tyriorum numismata, in compluribus cimeliis recondita, nunc elementa Græca, nunc vero Phœnicia præ se ferre, ² omnes ubique norint antiquariæ eruditionis Phœniciaæ periti. Nulla igitur superest dubitatio, quin eximius jam explicatus nummus ad civitatem Leptitanorum, Punice, vel Phœnicie, loquentium, (quod & egregie confirmat ejusdem urbis nomen Arabicum, ³ LEBDA, vel LEBDI) commode satis referatur.

NUMMUS VICESIMUS PRIMUS.

I.

Vicesimus primus, ⁴ Lapethi, urbe Cypri haud ignobili, percussus, nunquam publici juris factus, in scriniis meis diu delituit nummus. Ex uno latere caput præfert turritum, Cybeles forsan, sive Deæ Syriæ, quale ⁵ alia id numismata Phœnicia interdum monstrant; ex altero autem clavam, ⁶ Seleucidarum insigne, intra coronam, ut videtur, hederaceam, quamadmodum à me ⁷ olim illustratus Lapethi nummus, quam octo circumfistunt elementa Phœnicia, satis integra seculo nostro, et futuris forsan, servata.

¹ Idem ibid.

² J. Vaill. Seleucidar. imper. pass. Erasm. Frælich. annal. compendiar. reg. & rer. Syr. pass.

³ Edrisius, sive Geogr. Nubiens.

⁴ De num. quibusd. Sam. & Phœn. &c. dissert. ubi sup.

⁵ J. Vaill. & Erasm. Frælich. ubi sup. pass.

⁶ De num. quibusd. Sam. & Phœn. &c. dissert. p. 73.

⁷ De num. quibusd. Sam. & Phœn. &c. dissert. p. 72, 73.

II.

Has Phœnicum, Lapethi degentium, literas vocabula LABDI, LEBDI, LABEDI, vel LEBEDI, CVBDR, quo nomine à Phœnici-
bus ¹ urbs ista fuit nuncupata, conflare, perpensis quondam ² an-
notatis, et penitus inspecto jam ³ evulgato Leptitanorum num-
mo, statuere non veremur. Quod clavam attinet, in hoc numis-
mate conspicuam : ea Antiochi IV. imperium, si modo ⁴ nostram
eatur in sententiam, denotare censeatur. Hic item obiter notan-
dum, elementi quarti figuram a Biblica ⁵ Jod Samaritani for-
ma non multum ab ludere ; ideoque primam inscriptionis vocem
haud perperam LABDI, LEBDI, vel LABEDI, debere efferri fi-
dentius afferamus.

NUMMUS VICESIMUS SECUNDUS.

I.

Vicesimus secundus Tripoli, ¹ urbe Africæ florentissima, in-
ter veteris Oæ rudera, 1731mo, vel 1732mo post CHRISTUM
anno, repertus fuit nummus. Eo me Liburni, A. D. 1732, do-
navit Dns Beswick, qui fratri suo, Anglorum Tripoli negotian-
tium Consuli, acceptum retulit. Caput Tiberii nudum pars ejus
antica ostentat, una cum literis T, CAESAR, AVGNTVS, positi-
ca vero caput Apollinis laureatum, ante quod lyræ, & quatuor
literas Punicas, seu Phœnicias, quarum vires, aliorum numisma-

¹ De num. quibusd. Sam. & Phœn. &c. dissert. p. 78—82.

² De num. quibusd. Sam. & Phœn. &c. dissert. ubi sup.

³ Vide p. .

⁴ De num. quibusd. Sam. & Phœn. dissert. &c. p. 73, 80, &c.

⁵ Vid. Christ. Cellar. geograph. antiqu. lib. IV. cap. 3.

